

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs: 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie: Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

HET WETENSCHAPPELIJK TRACHTEN NAAR BEWIJS

Vele caricatuurekenaars hebben het beeld van de rondborstige en blozend uitzierende voorzitter ver-eeuwigd, die zich handen wrijvend en met een brede glimlach tot zijn bijzitters wendt: « *Habemus reum confitentem* ».

Bepaalde jongere ontdekkingen hebben het vuur der discussie heraangetrokken rond de mogelijke methodes om een delinquent tot bekentenis te dwingen. Ontelbare auteurs hebben hierover reeds gepend; artsen, juristen, moralisten, en ook minder gespecialiseerde publicisten hebben vaak uiteenlopende stellingen verdedigd. Daarom kon een poging tot samenvatting van het probleem als niet nutteloos voorkomen.

I. — Evolutie van het bewijsbegrip.

Onder alle rechtstakken is het strafrecht gewis deze welke het nauwst aan de evolutie van het menszijn vastgeankerd ligt. Zo zijn de grote mijlpalen van de beschaving en van het menselijk worden in de strafrechtelijke opvattingen terug te vinden, en o.m. in de begrippen over criminele bewijsvoering.

De achtereenvolgende hoofdeigenschappen in onze stelsels over het bewijs in strafzaken werden zeer kenschetsend genoemd: wettelijk, sentimenteel en wetenschappelijk (1).

A. — Het wettelijk bewijs.

Al te lang werden de rechters er toe gehouden af te zien van hun persoonlijke overtuiging bij het vellen van de vonnissen, naar mate bepaalde formalistische bewijsvoorwaarden al dan niet vervuld waren. Thans blijkt het ontzettend dat een rechter tot veroordeling was verplicht, zelfs wanneer hij persoonlijk van de onschuld der beklaagden overtuigd was. Men moest veroordelen wanneer er twee gelijklopende getuigenissen bestonden, al lag de leugen er vingerdik op; men moest vrijspreken niettegenstaande de stellige verklaringen van één getuige wiens oprechtheid zeker niet kon betwijfeld (2).

Zulk stelsel bleef overdreven lang van kracht, al ligt — naar het woord van Jeremie Bentham, — de waarde van een bewijs door getuigenissen niet in het aantal, maar in de oprechtheid en kwaliteit.

Het is dan ook te begrijpen dat de rechters, door

zulk onbedwingbaar formalisme gebonden, gretig naar de bekentenis uitzagen. Maar men liep van de klavers naar de biezen, want de bekentenis werd door *quaestio* bekomen. De foltering werd algemeen toegepast, onder vormen die van streek tot streek en van rechtbank tot rechtbank verschilden (3).

Een reactie rees tegen de *quaestio* op: men wees op de onzin er van (4); men herinnerde aan de dui-zende onschuldigen die niet gepleegde feiten hadden moeten bekennen (5); men hekelde de in naam van de wet begane gruweldaden (6).

B. — De innerlijke overtuiging.

Thans steunen zich de strafvonnissen op de morele persoonlijke overtuiging van de leden der rechtsmachten. Buiten zeldzame uitzonderingen (7), oordeelt de rechter volkomen vrij over de waarde en overredingskracht van de voorgebrachte bewijsmid-delen, en hoeft hij zijn oordeel niet het minste te rechtvaardigen. De nogal romantische opvatting van zulk stelsel komt oogkwetsend te voorschijn in artikel 342 van het Wetboek voor Strafvordering, dat de aan de gezworenen te geven onderrichting inhoudt (8).

Onverminderd de steeds theoretisch mogelijke partijdigheid, — zij het alleen de verkeerde beroeps-solidariteit tussen de rechters en de leden van het parket (9), — wordt de beoordeling van de bewijs-bestanddelen aan de begaafdheid en aan de psychologische vaardigheid der rechters overgelaten. Deze bijzonder zware verantwoordelijkheid zette de rechters er toe aan meer en meer beroep te doen op de hulp van diegenen die, naar artikel 43 van het Wetboek voor Strafvordering, « ... wegens hun kunst of beroep bekwaam geacht worden om de aard en de omstandigheden van de misdaad of het wan-bedrijf te beoordelen. » En men kwam tot de onver-wachte vaststelling dat de experten een bijzonder belangrijke plaats in het strafproces innamen, alhoewel hun tussenkomst slechts karig en sporadisch in het wetboek wordt voorzien. Medici, chemici, accountants, balistici, graphologen en zoveel andere deskundigen zijn aan het voor-onderzoek een technische geaardheid komen geven waar de jurist soms geen grond meer voelt.

C. — De wetenschappelijke bewijslevering.

Het voor-onderzoek is thans in een wetenschappelijke phase getreden. De strafrechter volstaat het niet meer een eerlijk mens te zijn, ervaren in het recht en psychologisch fijnvoelend. Hij wordt met de dag een *clerc qui doit trahir*, een jurist die de positieve wetenschappen nauwkeurig in het oog moet houden, om alle nieuwe middelen er van onmiddellijk in het uitvoeren van zijn eigen taak aan te wenden.

Thans dient de persoonlijke overtuiging op technisch bewijs gesteund te gaan, zo wat de interpretatie van materiële indiciën betreft, als wat de waarde van getuigenissen en bekentenissen aanbelangt. Zijn overtuiging buiten de wetenschap uitbouwen zou heden ten dage met willekeur en gerechtelijke tyrannie gelijk te stellen zijn.

Men is het ééns om de beoordeling van de bewijsmiddelen in strafzaken te «objectiveren». Voortaan zal de ontdekking en de uitwerking van het bewijsmateriaal meer en meer op positief-technische grond berusten. Zo de tekst het steeds over innerlijke overtuiging heeft, dan toch is de praktijk meer en meer tuk op wetenschappelijke overtuiging.

En in zulk streven worden de technieken die naar bkenenis leiden bijzonder beoogd.

II. — Bekentenis en middelen om er toe te komen.

Prejudicieel dient er aan herinnerd dat de weg tot gerechtelijke waarheid, alhoewel veelzijdig, nochtans nooit tot algehele en vaste waarheid leidt. In door mensen in werking gestelde middelen kan men alleen waarschijnlijkheid bekomen, en het doel van alle gerechtelijk streven moet zich beperken tot een pogen naar steeds grotere waarschijnlijkheid.

Onder alle bewijsmogelijkheden wordt de bekentenis het meest gewenst, alhoewel herhaaldelijk werd gewezen op het gevaar van een blind vertrouwen in haar waarde. Ingebeelde misdaden worden door psychopaten bekend; jongere misdadigers pogen door pocherij-bekentenis de aandacht op zich te vestigen en krediet te bekomen in voor hen tot daar gesloten gangs; andere delinquenten zoeken verdaging van een strafuitvoering door de bekentenis van denkbeldige feiten waarvan het onderzoek veel tijd zal vergen; anderen eindelijk leggen valse bekentenissen af met het inzicht naar een andere gevangenis overgebracht te worden, of om het onderzoek op een dwaalspoor te brengen en de ware dader te laten ontsnappen.

In feite nochtans is de valse bekentenis zeldzaam en kan men zich in de meeste gevallen op de bekentenis steunen. Maar de kwaliteit van de bekentenissen blijft steeds te onderzoeken, en zij verschilt gewis, naar mate zij bekomen wordt door politieel optreden, gerechtelijk verhoor of psycho-psychiatrische tussenkomsten.

A. — Het politieel optreden.

Over de misbruiken waaraan bepaalde politiebeamten zich plichtig konden maken, dient niet uitgeweid. Het *passage à tabac* — soms euphemistisch vertaald door «invetten» — is zo alom gekend dat het een soort internationaal woord is geworden. Soms stelt men vast dat de sporen van deze verlostang voorzichtigheidshalve onschadelijk worden gemaakt door een proces-verbaal dat gewag maakt van opstand en van de noodzakelijkheid de wet door kordaat ingrijpen te doen erbidigen. Buiten dat internationaal middel bestaan er meerdere doeltreffende knepen waarover

oude politiesnorrebaarden soms nog prat gaan. Het betreft een reeks handelingen die zeer juist als ersatz-pentothal werden betiteld, en die aan de politie toelaten aan narco-analyse te doen, *à la façon de Monsieur Jourdain*. (10)

Zo zijn gekend de spectaculaire aanhouding ten huize, de urenlange opsluiting vóór het verhoor, gepaard gaande met vermoeienis, honger en dorst, het snel uitbrullen van steeds dreigende vragen, het groot-sprekend uitweiden over het schandaal dat een bij verder loochenen noodzakelijk wordend beroep op getuigen zal verwekken, het vals overtuigend exposé van het voordeel dat later uit spontane bekentenis kan gehaald worden, de geveinsde telefoontjes met het parket en de chantage met onmiddellijke uitvoering van een mondeling bevel tot opleiding, enz.

Een ander middel, soms taciet goedgekeurd door de magistraten, laat staan bevolen, bestaat in het langdurig en onafgebroken verhoren door inspecteurs die elkaar aflossen, met het doel door sufheid, uitputting en verwekking van een *vertige mental*, tot bekentenis te dwingen. Een zeer recent voorbeeld gaf in Frankrijk aanleiding tot gerechtelijk onderzoek ten laste van de magistraat en de agenten die zich aan dergelijk procédé hadden plichtig gemaakt. (11)

Wij stappen over de bloedige middelen welke werden gebruikt te Breendonk en andere folterplaatsen waar de *Sipoabteilung* haar terreur kon uitwerken. Andere landen, die nochtans bestendig aan de nazistische gruweldaden herinneren, gebruiken daarmee gelijk te stellen middelen, alhoewel zij met een wetenschappelijk vernis werden overdekt. Men bedoelt hiermede de *Spiegelkamer* en het verhoor gesteund op licht- en kleurpsychologie. De verdachte staat midden in een plaats waarvan alle wanden volledig met spiegels bedekt zijn. De politieman ondervraagt langs een eng loket dat hem onzichtbaar laat. Met de trant van de ondervraging veranderen lichtsterkte en lichtkleur: van wit tot grijs, van grijs tot groen, van normaal tot verblindend en verbrandend, van gediffuseerd licht tot één scherp schietende straal. In zulk hallucinatorisch lichtspel, en met voor de ogen het in het oneindige vermenigdvuldigd tableau van zijn eigen angstvol gelaat, wordt de verdachte steeds sneller, steeds enger, steeds dreigender ondervraagd. Hij moet eindelijk in de war geraken, bekennen of... krankzinnig worden.

B. — Het gerechtelijk verhoor.

Met de dag nochtans vertoont het politieel optreden meer gelijkenis met het magistratenverhoor, dank zij de degelijke opleiding van de rechterlijke medewerkers en hun hoog plichtsbeseft (12). Ook moet toegegeven worden dat er soms in het kabinet van zekere onderzoekers misbruik wordt gemaakt van *grilling*, en dat het er kan voorvallen dat aanhouding of weigering van vrij verkeer onrechtstreeks de tot bekentenis aanzettende detentie-psychose beogen.

De hoofdtrek van het verhoor door magistraten is steeds de logische beredenering, de overtuigende opstapeling, ontleding en herhaling van de tot bewijs bekomen elementen, waardoor de verdachte er toe gebracht wordt in te zien dat zwijgen niet meer baten kan en dat verder loochenen belachelijk wordt. Bekentenissen bekomen is dus de uitslag van logische overmacht en van psychologische behendigheid. In feite nochtans kan het gebeuren dat een verdachte bekend alleen «om van dat beleefd gezaag af te zijn», of om zich vrij te maken van het angstgevoel dat bij verhoor steeds oprijst, of om voorlopige hechte-

nis te voorkomen, of ook nog om zich de mildheid van de rechtbank op voorhand te verzekeren.

In het aanwenden van het psychologisch arsenaal door de onderzoekersrechtters werd getracht naar systematisatie van wat intuïtief door deze magistraten wordt gedaan. (13)

Een eerste procédé, eenvoudig en steeds mogelijk, werd stelselmatig bestudeerd door C. Leonhardt, rechter te Leipzig, in een reeks artikelen die voor een tiental jaren verschenen. Het doel er van is op vaste wijze waar te nemen of een verdachte al dan niet liegt. Gelaat, gebaren, woorden en spreekwijze, onbedwingbare emotieve reacties, terughoudend zwijgen, verstokte koppigheid, algemene houding, laten toe waar te nemen dat er in het gemoed van een verdachte «iets» bestaat dat hij weigert te laten zien. De magistraat kan dus het bestaan van deze psychologische retentie vaststellen, en de symptomen er van doen opkomen of doen verdwijnen ten einde zekerheid over dit bestaan te verkrijgen. Zo kan men streven naar de zekerheid dat de verdachte zich angstig weert tegen de ontluiking van zijn schuld, of dat hij verbitterd kampt tegen een onjuiste beschuldiging, of dat hij verlicht waarneemt dat de rechter nevens de waarheid loopt.

De rechter zal dan ook het diep denken en voelen van zijn verdachte treffen met de trant van zijn verhoor opzettelijk te variëren, dan eens vaag en rond het feit, dan weer bijzonder doeltreffend op het feit; dan eens traagzaam en zonder vuur, dan weer sneller en dreigender; dan eens goedaardig, schertsend en superfiëel, dan weer streng en bijzonder nauwgezet en overtuigend.

Wat men van zulk middel kan verhoppen is alleen het bewijs dat de verdachte iets verbergt. Maar daaruit kan niet afgeleid worden dat de verdachte werkelijk schuldig is, want het gemoedscomplexe is zo ingewikkeld en veelzijdig dat de psychologische retenties door vele oorzaken uit te leggen zijn.

Een ander procédé blijkt moeilijker te gebruiken zonder voorgaande psychologische opleiding. Het bestaat in de studie van de reactie der verdachten tegen bepaalde suggesties. Het mensengemoed wemelt en krioelt van gedachten, gevoelens en herinneringen die door ontelbare associaties en ingewikkelde bruggen aaneengeschakeld zijn. Om een gedachte te doen oprijzen volstaat het, in bepaalde omstandigheden, een met haar samenhangend en verknocht gedacht voor te leggen. De reactietijd, d.i. de tijd die verloopt tussen het vernemen van het lokaas-woord en het opschieten en uiten van het in het gemoed liggend antwoord, verschilt naar mate de wil zich min of meer tegen de vrije associatie verzet.

Aldus kan aan een verdachte een reeks woorden worden opgedist, waarop hem gevraagd wordt ieder woord te beantwoorden door wat hem hierdoor wordt ingegeven. In de reeks lokaas-woorden zijn er die *neutraal* zijn, m.a.w. die zonder verband met de verdenking blijven, wanneer andere woorden *geladen* zijn, d.w.z. met de verdenking nauw verbonden, affectvol, rechtstreeks gericht op het schuld bewijst zijn.

Men kan dan vaststellen dat de verdachte normaal en snel reageert op de neutrale lokaas-woorden, maar dat hij hapert en in de war geraakt voor de geladen lokaas-woorden, met het gevolg dat hij op deze laatste hetzij minder vlug reageert, hetzij artificieel, door compensatie- of hulpantwoorden.

Hier ook leidt het middel slechts tot geldige vaststelling dat de verdachte in zijn diep en verborgen denken geraakt werd. Men vergete niet dat een gevoeliger onschuldige ook door geladen-woorden zal zijn aangedaan. Het procédé kan slechts de zekerheid

geven dat de verdachte niet oprecht, spontaan en vrij mededoet; het laat niet toe rechtstreeks te weten waarom de verdachte niet oprecht is en wat hij werkelijk verzwijgt. Alleen kan men tot psychologische waarschijnlijkheid besluiten. Maar dan rijst de moeilijkheid op deze uitslag te acteren ten einde de rechter ten gronde tot overtuiging te brengen. Gemoedsreacties beschrijven, neerpennen wat bliksemsnel doorgaat en voor objectief beschrijven moeilijk vatbaar is, blijft steeds kiese taak; en het ware met de rechten van de verdediging onverenigbaar slechts een slotindruk op te nemen en aan critiek te onderwerpen.

C. — Het psychologisch laboratorium.

In het vertolken, door niet geschoolde rechtters, van door psychologische verwarring veroorzaakte verschijnselen, ligt groot gevaar voor verkeerde waarnemingen en overdreven of onjuiste gevolgtrekkingen. Daarom dient de hulp van beroepspsychologen ingeroepen, ten einde deze verschijnselen mechanisch te laten opnemen en deze gewaarborgde waarnemingen degelijk te interpreteren.

Een nieuw doel voor de practische zielkunde bestaat dus in het uitbouwen van apparaten welke de diepe reacties van een verdachte tijdens zijn verhoor zouden opnemen.

Wanneer een verdachte tegen de waarheid kampt, ontstaan in zijn lichaam bepaalde verschijnselen waarop hij geen wilsvat heeft. De strijd tussen diepgevoelde waarheid en uitgedrukte onwaarheid veruiterlijkt zich door physiologische wijzigingen, die buiten de werking van het voor wilsactie vatbare zenuwstelsel blijven.

Het wetenschappelijk onderzoek van dergelijk physiologisch veranderen onder invloed van psychische troebel gaf aanleiding tot het uitvinden en het verwerklijken van een reeks toestellen die algemeen gekend zijn onder de naam van *lie-detectors*.

In Frankrijk heeft men een systeem beproefd dat gesteund gaat op de ontleding van de *urine* van de verdachte, vóór en na zijn verhoor. Kleurproeven laten toe de chemische wijzigingen waar te nemen die het gevolg zijn van de door het verhoor teweeggebrachte spanning.

Ook heeft men er aan gedacht het «*zweet*» te laten spreken. Bijzonder in 't nauw gedreven tijdens een streng verhoor, zal de verdachte zijn angst werkelijk uitzweten en deze excretie kan opgenomen worden bij middel van een met reactief doortrokken vloeipapier.

Uit het arsenaal der psychiaters werd een apparaat gehaald dat regelmatig gebruikt werd in het bekend centrum van La Salpêtrière. De werking van het brein veruiterlijkt zich onder meer door de uitzending van zekere *hersengolven* (ondes de Bergen); deze golven worden door middel van een antenne opgenomen, om na amplificatie overgemaakt te worden in de curve van een registreertoestel.

Een ander uitwerksel van psychische verwarring en angst is de automatische samentrekking van de spieren, vooral deze van handen, voeten en ogen. Een reeks *automatografen* werden uitgevonden die voor de minste drukking gevoelig zijn. In handen van de op het bankske gezeten verdachte, b.v., legt men twee rubberhandvatten die de minste samentrekking waarnemen en naar een registreertoestel oversturen.

Ook werd gewerkt met de *pneumograaf*, electro-mechanisch toestel dat het ademhalingsrhythme opneemt. De verhouding tussen de tijd van de inademing en deze van de uitademing is bij een psychisch kalm mens standvastig. De verhouding wordt gewijzigd bij

zenuwspanning en, bij vrijwillige wijziging van het ademhalings tempo, blijft de proef nog geldig, vermits de verhouding tussen de phasen aan duidelijke waarneming en wilsactie ontsnapt.

Een andere methode steunt op de weerslag der zenuwspanning op de bloeddruk. Bij associatieproeven zullen de geladen-woorden rechtstreeks de druk van het bloed in de slagaders beïnvloeden, en hun weerslag kan opgenomen worden door de *sphygmograaf*, apparaat dat gelijk te stellen is met de dagelijks door onze geneesheren gebruikte bloeddrukmeter.

Eindelijk gebruikte men *psycho-galvanische methodes*. De weerstand van het menselijk organisme aan het doortrekken van een elektrische stroom wordt door emotieve toestanden gewijzigd. Men heeft dan ook de handen van een aan verhoor onderworpen verdachte in zuurgemaakt water gedompeld, of in contact gehouden met door stroom geladen metalen platen, ten einde onrust of ontroering te laten opnemen door een electro-mechanisch registreertoestel. De door emotie veroorzaakte kliersecreties laten de stroom min of meer makkelijk doorgaan, en de psychogalvanometer reageert aldus op leugen, verwarring of angst. (14)

Alhoewel dergelijke onderzoeken over een wetenschappelijke basis beschikken, kunnen zij niet blindelings in strafzaken aangenomen worden. De liedetector maakt de waarheid niet bekend; hij bewijst alleen dat de verdachte in de war geraakt op zekere momenten van het verhoor, ter oorzaak van zekere gestelde vragen. Men vergeet nochtans niet dat onschuldigen ook angstvol zijn wanneer zij aan een soort klinisch ingrijpen onderworpen worden. Daarenboven is de emotiviteit zeer verschillend van persoon tot persoon. Eindelijk zal de houding van de examinerator bijzonder kunnen wegen op de zenuwtensie van de verdachte, alhoewel hieraan kan verholpen worden door het projecteren van de te beantwoorden vragen op een lichtscherm dat aangebracht wordt in een lokaal waar de verdachte alleen blijft, in volle uiterlijke kalmte.

Er dient onthouden dat het aanwenden van laboratorium technieken doeltreffend is, maar dat het slechts beperkte gevolgtrekkingen toelaat. Onrechtstreeks nochtans kan het laboratorium de bekentenissen uitlokken, zoals een vader ze bij het kind uitlokt met overtuigend te beweren dat een groot zwart kruis te voorschijn komt op het voorhoofd van ieder kind dat liegt.

D. — Het psychiatrisch ingrijpen.

Het is ook mogelijk beroep te doen, tijdens het gerechtelijk voor-onderzoek, op de technieken die gebruikt worden door de psychiaters, deze « *uilen van de psychologie* » naar het woord van Claparède, welke klaar zien daar waar de gewone psycholoog niet verder door kan.

De psycho-analyse heeft het domein van de psychologie volledig ingepalmd, de *diep-mens* doorpeilende op zoek naar *le chiffre du subconscient*. Het opdelen van de meest diepliggende gedachten en neigingen laat toe bepaalde handelingen op te klaren die door eenvoudige psychologische ontleding niet verstaanbaar worden. Zo is de psychiatrische hulp van groot belang in strafzaken, ter ontdekking van werkelijke motieven en diepe geaardheid van delinquenten.

Maar de psychiatrische technieken kunnen ook in strafprocessen aangewend worden ten einde verdachten tot bekentenissen te noodzaken.

Men heeft voorgesteld het *hypnotisme* te gebruiken om iemand, trots zijn wil, te doen bekennen. Onder

hypnotische slaap gebracht, zou het de verdachte onmogelijk worden de waarheid door wilsactie te verbergen en zou hij bij onderhoor zijn schuld noodgedwongen « lossen ».

Men heeft de mogelijkheid overwogen de bekentenis af te dwingen door algehele *uitputting*, welke men zou veroorzaken door het verwekken van een geweldig en onophoudend braken bij middel van hoge dosissen ipecacuanha.

Men heeft er aan gedacht voorafgaandelijk aan *drogue* verslaafde verdachten tot bekentenis te overhalen met de bedreiging ze plotseling van de noodzakelijk geworden producten te beroven. Wanneer men inziert waartoe morphinomanen bekwaam worden om ampoules te bekomen, zal men moeten aannemen dat opzettelijk verslaafdgemaakte mensen makkelijk door chantage tot bekentenis kunnen gebracht worden.

Ook heeft men *pharmaco-dynamische producten* beproefd, welke meestal horen tot de barbituurgroep. Aan de actie van dergelijke producten onderworpen wordt de mens in een soort chemische dronkenschap gedompeld, in een hypnagogische toestand, waaronder de wil vastgebonden ligt en waardoor het geestelijk gevoel in een staat van bijzonder hoge smeetbaarheid wordt gebracht.

Sinds lang is de werking van deze producten gekend. Zij wordt beoogd in de insputingen die gegeven worden aan te opereren zieken, om hun alle angstgevoel vóór het ingrijpen te ontnemen; zij wordt ook uitgebaat in zekere behandelingen door overtuiging, zoals deze van pathologische bedeesdheid, stotteren, sexuele impotentie met psychische aetiologie, hysterie en vele psychosen. Militaire inlichtingsdiensten hebben de methode uitgewerkt ter beproefing van eigen agenten en ter doeltreffend verhoor van vreemde agenten; in de Amerikaanse industrie wordt de methode op grote schaal gebruikt voor het testen van de moraliteit en betrouwbaarheid der bedienden; tijdens de laatste oorlog eindelijk werd de methode gebruikt tot ontdekking en psychoanalytisch behandelen van de *nervous breakdown* aan dewelke zoveel deelnemers aan helse bombardementsvluchten hebben geleden.

Talrijke producten kunnen in deze technieken worden aangewend. De meest gekende zijn de *scopolamine*, uit het bilzenkruid gehaalde alcaloïde, die sinds ongeveer 20 jaar door Dr. R. E. House in Texas werd beproefd, en de *pentothal*, thans ge vulgariseerd onder de onjuiste benaming van *serum de verité*. Louter exemplatief kunnen ook gemeld worden: luminaal, chloraal, amytaal, evipan, narcominaal, benzedrine (met name Aktedron, Ortedrine, Pervitine). Ook kan de gewenste uitslag bekomen worden door hoge dosissen insuline, of door amphetaminische schok, die het losmaken van psychologische sprakeloosheid teweegbrengt. Insgelijks worden zekere producten samengevoegd, zoals b.v. voor de in chirurgie goed gekende scopochloralose, of voor de progressieve slaap door amytaal bekomen en plotseling door methedrine onderbroken. Meermaals reeds werd de insputingstechniek beschreven. Met pentothal b.v. wordt 1 cm³ per minuut intraveneus ingespoten, tot toediening van 20 tot 30 grammen product, die met 20 cm³ water worden gemengd. Na een tijd diepe slaap komt de patiënt voor 20 tot 30 minuten in een staat van half-bewustzijn, gecaracteriseerd door het feit dat zijn gedachtengang en de veruiterlijkering er van meer tot het gebied van de droom horen dan tot het gebied van de welbewuste redenering. Zo kan de ondervrager op een soort onirische activiteit van de geest werken, met lamlegging van de voor leugen nodige krachtinspanning en met een soort drang om zich woordelijk

te veruiterlijken. Ontwapend en tot spreken aangezet zou het de verdachte onmogelijk zijn verder te zwijgen of te liegen.

III. — Beschouwingen over de narco-analyse.

De pogingen tot gerechtelijk gebruik van de geneeskundige technieken die het doorpeilen van de psyche beogen, hebben geweldige reacties uitgelokt. Men heeft het procédé aan de kaak gesteld als een inbraak op het gemoed; men heeft met aandrang herinnerd aan het recht van ieder mens op algehele fysieke en psychische onschendbaarheid; men heeft gesproken over verkrachting van de binnen-mens en over « *cette illusion pédante et multisyllabique qui se termine en -al* ».

De algemeenheid der publicisten hebben tot verwerping van de narco-analyse als gerechtelijk onderzoeksmiddel besloten, op grond van de aan hun technieken of plichtenleer specifieke begrippen.

A. — Het medisch standpunt.

Vulgarisatiebladen hebben geromanceerde artikelen opgenomen waarin op een al te journalistische wijze wordt gesproken over de mysterieuze actie van bekentenissen en waarheidsserums. In feite is de werking der barbituurstoffen sinds lang gekend; maar wel zijn zekere toedieningstechnieken nieuw, die het mogelijk maakten over de diepte en de duur van de narcose meester te blijven, door min of meer snelle insluiting. (16)

Is het de geneesheer werkelijk mogelijk een verdachte in een zodanige *crepusculaire toestand* te brengen, dat zelf-controle onmogelijk wordt, dat de wil ontbonden is en alle weerstand uitgewist, dat de patiënt de waarheid moet zeggen? Is het mogelijk de diep-verborgen gedachten tot uiting te doen brengen?

Ja, en neen. — Ja, wat psychiatrie betreft en behandelingsdoeleinden. Neen, wat strafprocesrecht betreft en onmiddellijke praktische gevolgtrekkingen.

De huidige mens, transitie tussen het oerwezen en de komende zielsheerschappij-mens, tegelijk aan lage neigingen verslaafd en naar spiritualiteit trachtend, is tegelijk beest en geest. (17) Zijn onderbewustzijn ligt vol criminele gedachten en begeerten die de vrucht zijn van wat men noemde « *les mémoires ancestrales* ». Onder narcose zullen ook deze gedachten en begeerten tot uiting komen, en het is onmogelijk onder de uitgelokte veruiterlijkingen uit te maken wat werkelijk gepleegd werd en wat zich beperkte tot louter begeerte of niet-daadwerkelijke toestemming (in de zin van de *assentiments inefficaces* die door professor De Greeff zo meesterlijk werden ontleed). Voornemen en verwerkelijkingen komen door een op; de loutere begeerte is van het feitelijke begane niet af te scheiden: aldus wordt het door narcose uitgelokte te berde komen van dit gewemel een soort droom-redenering, vol affectieve misvormingen en die geen objectieve gevolgtrekkingen rechtstreeks toelaat.

Daarenboven verschilt de werking van de narcose van mens tot mens. Bepaalde personen blijven ook onder narcose tot zwijgen en liegen bekwaam. Anderen zullen plotseling van diepe slaap in volledig bewustzijn ontwaken, zonder meer dan enkele seconden in schemertoestand te verkeren. Er werd geobserveerd dat zekere mensen genoegzaam bewust blijven om stand te houden, of om slechts op bijzaken toe te geven, of om zich halsstarrig te houden aan ontwijkende antwoorden. In deze gevallen kan men dus slechts broze morele aanduidingen en onvoldoende psychologische vermoedens koesteren.

Eindelijk moet men opmerken dat het doseren van de in te spuiten hoeveelheden en het berekenen van het insluitingstempo grote praktische moeilijkheden opleveren. Specialisten hebben gesignaleerd hoe kies het soms is juiste dosis en gepast tempo te vinden om de psychologische schemering te bekomen en deze staat gedurende een voldoende tijdspanne in stand te houden.

Kortom, het verhoor onder narcose blijft in vele gevallen medicaal ondoeltreffend, hetzij de schemertoestand niet bekomen wordt, hetzij de patiënt bekwaam is er weerstand tegen te bieden, hetzij het niet mogelijk is onderscheid te maken tussen werkelijke herinnering en gerefoleerde begeerte, hetzij men stuit op de diepe tegenstrijdigheid die bestaat tussen het logisch redeneren en de door ontbinding van het bewust geweten uitgelokte gedachtengang.

In 1945 reeds besloot de Franse vereniging voor gerechtelijke geneeskunde tot het verwerpen van de narco-analyse als gerechtelijk onderzoeksmiddel. Men steunde zich op de door observatie bewezen ondoeltreffendheid van het procédé en op de deontologie. (18)

In 1947 werd dit vraagstuk besproken op het tweede internationaal congres voor gerechtelijke en sociale geneeskunde. Naar aanleiding van deze besprekingen werd ten onzent door Dr. J. Bobon ook besloten tot ondoeltreffendheid van het middel en tot onverenigbaarheid met het beroepsgeheim. (19) Ook Dr. J. Ley vestigde de aandacht op de beroepsverantwoordelijkheid van de experts tijdens het volbrengen van rechterlijke opdrachten. (20)

In zijn openingsrede van 15 September 1947 steunde procureur-generaal Tahon zich insgelijks op deze beschouwingen om de voorwaarden van een gebeurlijk gebruik van pentothal in strafprocessen te onderzoeken. (21) In 1948 werden andere proeven beschreven, die negatief waren gebleven, alhoewel het de patiënt zelf was die de insluitingen had aangevraagd. (22)

In September 1948 kwamen de beste Franssprekende alienisten en neurologen te Marseille samen. Zij ook verwierpen de gerechtelijke narco-analyse. (23) De grootste figuren van de gespecialiseerde geneeskunde gaven zeer duidelijk hun opinie te kennen, waaronder professor Jean Delay, der Parijse faculteit, die niet aarzelt te beweren dat men zou uitlopen op een *psychopolis de cauchemar*. (24)

Ter zitting van 22 Maart 1949, eindelijk, heeft de Académie de Médecine te Parijs eenparig en zeer uitdrukkelijk de mening geuit dat de narco-analyse niet kan aangewend worden in het onderzoek van gerechtszaken. (25)

De reactie was zo algemeen en zo stellig eensgezind dat men tot onverwachte toestanden kwam. Door Franse magistraten aangestelde experts hadden tijdens hun ambtsplechten pentothal ingespoten... met positieve uitslag. Zij werden vervolgd wegens vrijwillige letselen en schending van het beroepsgeheim. Vonnis werd op 23 Februari 1949 uitgesproken door een Parijse correctionele rechtbank, onder voorzitterschap van de sinds het Kravchencoproces alom gekende rechter Durkheim. De gedaagde geneesheren werden vrijgesproken, maar de motivering van het vonnis steunt impliciet op argumenten welke de veroordeling van de narco-analyse inhouden. (26)

B. — Het juridisch standpunt.

Buiten het probleem der doeltreffendheid van de narco-analyse is dat van haar wettigheid te overwegen. Hoe aanlokkelijk was het niet het instructiearsenaal met zulk middel aan te vullen? Hoe zou men weerstaan, naar het woord van een onzer beste

gewezen onderzoeksrechters, aan deze *tentation du Sésame magique?* (27)

Is het aan te nemen dat men een verdachte van zijn geestesvrijheid zou beroven, en is zulke wilsvernietiging niet gelijk te stellen met de eenvoudige ontkenning van de rechten der verdediging, waaronder het eerste steeds het recht te liegen en te zwijgen is geweest?

In de vreemde wetgevingen maken bepaalde teksten het aanwenden van de narcose in het voor-onderzoek onmogelijk.

De Engelse *Judge Rules* omvatten het zo fair: « You are not obliged to say anything unless you desire to do so; but whatever you say will be taken down in writing, and may be given in evidence upon your trial ».

Onze *Noorderburen* hebben de wet van 15 Januari 1921, waarbij aan de rechters wordt verboden « ... alles wat de strekking heeft een verklaring te verkrijgen, waarvan niet gezegd kan worden dat zij in vrijheid is afgelegd ». Ook wordt door de Nederlandse wet opgelegd, enerzijds, dat vóór elk verhoor zou medegedeeld worden dat « de verdachte is niet tot antwoorden verplicht », en anderzijds, dat de verklaringen van een verdacht « ... bepaaldelijk die welke een bekentenis van schuld inhouden, worden in het p.v. van het verhoor zoveel mogelijk in zijn eigen woorden opgenomen ». (28)

Bij onze *Zuiderburen* bestaan geen teksten, maar wel een strenge traditie. Deze heeft zich meermaals laten voelen: b.v. ten opzichte van deze magistraat die bij arrest van 31 Januari 1888 de censure opliep, om een striktelefoontje te hebben gehad met een verdachte medeplichtige, en ten opzichte van deze onderzoeksrechter die bij decreet van 26 Januari 1922 werd afgezet om beroep te hebben gedaan op hypnotisme. (29)

In veel andere landen nog bestaat er wetgeving welke uitdrukkelijk fysisch en moreel geweld tijdens het verhoor verbiedt. Zulks is het geval — of was het geval, ten minste voor zekere landen — in Amerika, Bulgarije, Duitsland, Estonië, Finland, Griekenland, Hongarije, Lettonië, Italië, Noorwegen en Zwitserland. (30)

Onze nationale wetgeving vertoont een leemte op dit gebied. Artikel 7 der Grondwet, ter herhaling van een passus uit de *Déclaration des Droits de l'Homme*, waarborgt de vrijheid van ieder burger. Men verwijst soms naar de wet van 20 April 1874, artikel 25, dat de voorwaarden van het *onderzoek aan het lichaam bepaalt*. Men heeft voorgesteld dat de voorlopige hechtenis ook tegen de rechten van de verdediging indruist, vermits zij o.m. tot doel kan hebben de verdachte in de onmogelijkheid te stellen zich te weren door de vernietiging van het materieel bewijs van zijn schuld. Men heeft voorgesteld de narcose slechts toe te laten wanneer de verdachte hierin toestemt of er om verzoekt. Maar er bestaat vast gevaar dat de rechter zijn weigering als een onrechtstreeks bekennen zou interpreteren. (31)

Daarenboven vergt de techniek een intraveneuze inspuiting. Is dit geen toebrengen van letselen? Weliswaar wordt hetzelfde gedaan bij bloedopname voor alcohol dosering of voor opsporing van vaderschap door vergelijking van de bloedgroepen, en ook bij opname van ruggemergvocht ter ontdekking van syphilissporen die voor toepassing van de wet van 9 April 1930 nuttig kunnen zijn. Zeer onlangs werd aan de heer Minister van Justitie op parlementaire wijze de vraag gesteld op welke teksten dergelijke praktijken konden gesteund worden. En de experts zijn van oordeel dat zij niet gemachtigd zijn hun

opdracht door te voeren zo de verdachte zich tegen zulk ingrijpen verzet. (32)

Daarom ook hebben de juristen, zoals de medici, bijna eenparig het aanwenden van narcose op gerechtelijk domein verworpen.

In 1938 reeds had de Internationale Vereniging voor Strafrecht de wens uitgedrukt dat de opzoekingen naar de schuldigheid zouden doorgevoerd worden buiten de verdachten om, en zonder dat ze zouden verhoord worden, tenzij op eigen ondubbelzinnig verzoek (34).

In de jongste maanden hebben de beste juristen, professoren, magistraten en advocaten, zeer goed uitgemeemaakt hoe de narcose onverenigbaar is met de eerbied voor de mens en voor het recht op werkdadige verdediging. Zo vonden wij het advies van professor Donnedieu de Vabres, die spreekt over een moderniseren van de *quastio* (35), dat van professor Graven (36), dat van raadsheer Huybrechts, die er op wijst dat men een verdachte niet kan dwingen de voor hem bestemde roede aan te brengen (37), en dat van de gewezen stafhouders Poignard, te Parijs, Botson, te Brussel, en Collignon, te Luik (38).

Op 6 Juli 1948 werd de narco-analyse geschandvlekt, in een beraadslaging van de Orde der advocaten bij het Hof te Parijs, als « *une atteinte au principe de l'inviolabilité de la personne humaine* », en als een inbreuk op de fysische onschendbaarheid en op het beroepsgeheim (39). Op 18 Juni 1949 stond het probleem op de dagorde van de Belgische Vereniging voor Strafrecht. Een door Mr S. Sasserath voorgestelde motie tegen het gebruik der chemische ondervraging om de schuldigheid van een verdachte te bewijzen werd er algemeen goedgekeurd (40).

C. — *Het ethisch standpunt.*

Bij overweging van het menselijk vraagstuk, dat alle plichtenleren omvat, hoeft men beperkend te precisieren. Sinds de bevrijding is een onderscheid te maken tussen twee werelddelen die naar het woord van Churchill door een ijzeren gordijn zijn afgebakend. Van gene zijde worden zoveel zonderlinge processen doorgevoerd, tijdens dewelke de verdachten zich volledig en automatisch beschuldigen van zware inbreuken op de politieke structuur... Alleen willen wij het probleem overschouwen in de werkkring van rechtsmachten die niet in dienst van bepaalde politieke regimes gebonden liggen.

Een algemeen moreel begrip verzet zich tegen veroordelingen die slechts bekomen worden door een absolute vernietiging van het instinct van zelfbehoud (41). Er anders over denken ware werkelijk een macchiavelistische moraal aannemen (42). Wanneer een mens op de maatschappelijke orde inbreuk pleegt, komen de criminele rechtsmachten er tussen om het conflict te beslechten dat rijst tussen het individu en de gemeenschap. Zoals voorlopige hechtenis, onderzoek aan het lichaam, huiszoeking, inbeslagneming, enz..., is de narco-analyse een aspect van de eeuwige strijd tussen de noodzaak van het sociaal verweer en de eerbied voor de menselijke vrijheid en waardigheid. Aldus zou de narcose kunnen aangenomen worden als dwangmiddel om tot de waarheid te komen, zoals alle andere aangenomen dwangmiddelen.

Zo het verhoor onder narcose absoluut moet verworpen worden, dan is het omdat het middel thans niet degelijk is. Men heeft bewezen dat het procédé in vele gevallen ondoeltreffend blijft, en dat het, bij positieve uitslag, geen voldoende vaste gevolgtrekkingen toelaat. Het waarheidsserum dient verworpen omdat het niet bij machte is, of nog niet, objec-

tief gewaarborgde waarheid aan 't licht te brengen.

Veronderstellen wij thans dat de technieken tot daartoe zouden verbeterd worden dat de narcose-inspuiting tot onomstootbare waarheid zou leiden. Zou zij dan in gerechtelijke onderzoeken mogen aangewend worden? — Neen, en Ja.

Neen, zo men beoogt dat op deze wijze bekomen bestanddelen uit te baten tot bestrafing van de delinquenten. Het ware perfide en voor de mens verachtelijk hem alleen te ontwapenen om er onmiddellijk daarna op los te slaan. « *Il y a*, — zegde een Franse journalist in zeer gekleurde taal, — *il y a des coups bas dont la société n'a pas le droit de se servir.* » Het is niet aan te nemen dat men een verdachte in zijn diepste wezen zou treffen ten einde hem een leed op te leggen. Het ware ongehoord een inbreuk op de psychische onschendbaarheid te plegen met het oog op het herstel van de maatschappelijke orde.

Ja, zo men beoogt de op deze wijze bekomen bestanddelen aan te wenden tot redding van de delinquenten. Nieuwe strekkingen in het strafrecht trachten naar een gerechtelijke tussenkomst die niet meer op een verantwoordelijkheidsvermoeden zou steunen en geen vergelding meer zou beogen (43). Indien men aanneemt dat de misdaad niet een goed overwogen en vrij besloten handeling is, maar het teken van een *sociopathie*; — indien men aanneemt dat de misdadiger niet een kwaadaardig wezen is, maar een minderwaardig medemens die moet geholpen worden; — indien men aanneemt dat de rechter niet daar is om te bestraffen, maar om een therapeutische behandeling op te leggen, dan blijkt alle verzet tegen het aanwenden van het chemisch verhoor te moeten ineenstorten.

Het psychisch doorpeilen zou niet meer het leed opleggen beogen, maar een genezing door resocialisatie, en hierdoor het herstel van de gestoorde orde. In deze voorwaarden zou de delinquent niet meer verlaagd en vernederd worden door het ingrijpen op zijn diepste wezen, want dat ingrijpen zou gelijk staan met de tussenkomst van de geneesheer aan wie men alles toevertrouwt om bevrijd te worden, om genezing te bekomen.

Wellicht komt de tijd waarin de rechter zal optreden als broedermens, als het ware een sociale arts, een vriend van de delinquenten die hij te hulp komt. In deze voorwaarden zou hem gevraagd worden tot diep-verhoor over te gaan als hulpbetoon (44).

En zo zou het verhoor onder narcose van uit de sfeer der lage politiemiddelen kunnen opstijgen tot het klinisch arsenaal dat vertrouwen en hoop baart, in volle en werkdadige eerbied voor de thans in gevaar verkerende menselijke waardigheid.

S. C. VERSELE,
Rechter te Leuven.

(1) Donnedieu de Vabres H.: *Traité de droit criminel. Procédure crim.* (Paris, Sirey, 1947) — bl. 7188/719.

(2) « Un honnête homme, par son témoignage, ne pourra faire condamner un coquin, tandis que deux coquins pourront faire condamner un honnête homme ». (Napoleon)

Testis unus, testis nullius. — Voix d'un, voix de nul.

(3) Na verhoor op het bankje waren de meest gebruikte middelen: de Spaanse laars, de voetbrander en de watergieter.

Bertrand P.: *L'interrogatoire par la Question.* (Rev. Crim. Pol. tech. — Genève, 1948, bl. 198)

(4) « La question est une invention merveilleuse et tout à fait sûre pour perdre un innocent qui a la complexion faible, et sauver un coupable qui est né robuste ». La Bruyère, *Les Caractères*, ou les mœurs du siècle. — De quelques usages. (Paris, Hilsum «Génie de la France», 1931, T. II, bl. 131)

(5) « Mille et mille en ont chargé leur teste de faulces confessions. (var.: ...de fauces accusations.) Montaigne, *Essais*, T. II, chap. V. (Paris, Flammarion, 1938, bl. 41)

(6) « Les juges exercent des atrocités au nom de la loi

sur des personnes qui avaient exercé les leurs contre la loi ». (Voltaire)

(7) o.m. artikelen 16 en volg. Wet van 17 April 1878 (Voorafg. Titel in het Wb. Strafvordering); — artikel 388, al. 2 Wb. Strafrecht; — artikelen 137 en volg. BosWb.

(8) Wb. Strafvordering, artikel 342, al. 4: « De wet vraagt aan de gezworenen geen rekenschap over de middelen waardoor zij hun overtuiging gevormd hebben;... zij stelt hun alleen deze vraag, waarin de volheid van hun plichten opgesloten ligt: « Zijt gij in gemoede overtuigd? »... »

(9) Prins A.: *Verslag van 1879 over het Engels strafprocesrecht.* (Rev. Dr. belge, 1911, bl. 146)

(10) Ley A.: *La narco-analyse.* (Rev. Dr. pén., 1948/1949, bl. 548)

(11) Pollet P.: *L'affaire Simone Wardier ou la torture par le temps.* (Journ. Trib., 1949, bl. 348)

(12) Lambert L.: *L'interrogatoire policier en France.* (Rev. Crim. Pol. tech., Genève, 1948, bl. 248);

— *Nécessité judiciaire, sociale, morale de l'interrogatoire policier.* (Rev. Sc. Crim. Dr. pén. comp., Paris, 1949, bijvoegsel aan het n° 2).

(13) Men raadplege hierover het meesterlijk werk van Gorphe Fr.: « *L'appréciation des preuves en justice* ». (Paris, Sirey, 1947), bijzonder bl. 99 tot 113, wat de Psychologische Beweisführung betreft, en bl. 87 tot 98, wat de Tatbestandsdiagnostik betreft.

(14) Ley A.: op. & loc. cit. sub 10.

(15) Over het gebruik van de *lie-detector* raadplege men insgelijks Gorphe Fr. (op. cit., bl. 113 en volg.); en over de jongste verbeteringen van de techniek John E. Ried. (Rev. Crim. Pol. tech., Genève, 1948, bl. 112).

(16) Luc J.: *Existe-t-il un serum de vérité?* (Science et Vie, 1949, n° 379, bl. 259).

(17) Lecomte du Nouy P.: *L'Homme et sa Destinée.* (Paris, La Colombe, 1948, bl. 93 en volg.).

(18) *Annales de Médecine légale de France.* (1945, n° 4, bl. 66).

(19) Zie een samenvatting der opinie in Journ. Trib., 1948, bl. 50.

(20) Ley J.: *La notion de responsabilité et l'expertise psychiatrique.* (Rev. Dr. pén., 1946/1947, bl. 720).

(21) Tahon R.: *La liberté individuelle et un nouveau procédé d'expertise mentale.* (Rev. Dr. pén., 1947/1948; bl. 113 tot 140).

(22) Bouvet M. en Gravejal F.: *Narco-investigation et expertise psychiatrique.* (Rev. Sc. crim. Dr. pén. comp., Paris, 1948, bl. 131).

(23) Nota van Dr A. (Rev. Dr. pén., 1948/1949, bl. 183).

(24) Zie de artikelen van professor Jean Delay in het Frans dagblad «Le Figaro» (12 November 1948 en 11 Februari 1949).

(25) Nota van Dr L. (Rev. Dr. pén., 1948/1949, bl. 880).

(26) Trib. corr. Seine (17e ch.) — 23 Februari 1949 — (Journ. Trib. 1949, bl. 201, met nota van dhr W. Kleinermann) en (Rev. intern. Dr. pén., Paris, 1949, bl. 255).

(27) Huybrechts G.: *Serum de vérité et instruction judiciaire.* (Rev. Dr. pén., 1948/1949, bl. 552).

(28) Artikelen 29, 172, 173 en 274 van het Nederlands Wb. Strafvordering. — Het commentaar vindt men in Strafvordering, Van Bemmelen ('s Gravenhage, 1947, bl. 147 en volg.).

(29) Donnedieu de Vabres H.: op. cit. sub 1, bl. 721 en nota 1.

Rousselet M.: *Les ruses et les artifices dans l'instruction criminelle.* (Rev. Sc. crim. Dr. pén. comp., Paris, 1946, bl. 50).

(30) Gorphe Fr.: op. cit. sub 13, bl. 221 en nota 2.

(31) Men vergelijke met wat door Minister de Lantshere werd voorgedragen tijdens de bespreking van artikel 25 Wet van 20 April 1874. (Pasinomie, 1874, bl. 177).

(32) Heger M.: *Les droits du médecin légiste.* (Ontleding van een artikel dat ondertekend werd door de Franse onderzoeksrechter Marquiset). (Rev. Dr. pén., 1946/1947, bl. 63).

(34) Memorandum door de Internationale Vereniging voor Strafrecht aan de Volkenbond toegestuurd. (Rev. intern. Dr. pén., 1938).

(35) Zie het voorwoord aan het boek van Gorphe Fr., cit. sub 13. Zie « *La justice Française et l'emploi du pentothal* » (verscheen in Rev. intern. Pol. crim., 1949, n° 29, en werd bij uittreksels hernomen door Mr S. Sasserath in Rev. Dr. pén., 1948/1949, bl. 962).

(36) Graven J.: *Le dépiage scientifique du mensonge, ou la question moderne.* (Rev. Crim. Pol. tech., Genève, 1948, bl. 163).

(37) Op. & loc. cit. sub 27.

(38) Poignard: *Narco-analyse et serum de vérité.* (Hommes et Mondes, octobre 1948);

Botson: *Interview.* (Pourquoi Pas? — Janvier 1949);

Collignon: *Les découvertes dangereuses.* (Rev. Dr. pén., 1948/1949, bl. 563).

(39) De tekst van de beraadslaging verscheen in extenso (Rev. intern. Dr. pén., Paris, 1948, bl. 431). Het praeadvies van Mr de Coulhac-Mazérieux verscheen in extenso (Gaz. Pal., Paris, 21/23 Juli 1948) en was het voorwerp ener voordracht door deze advocaat, te Antwerpen, op 12 Juli 1949, aan de Conférence du Jeune Barreau.

(40) Zie het verslag over deze vergadering. (Rev. dr. pén., 1948/1949, bl. 871 met kanttekeningen van Mr Sasserath, bl. 957) en (Journ. Trib., 1949, bl. 410).

(41) *Nemo auditur perire volens. — Nec enim aequum est dolum suum quemquam revelare.*

(42) Dupreel E.: *Sur l'emploi de la narco-analyse comme moyen d'information.* (Rev. Dr. pén., 1948/1949, bl. 566).

(43) Thesis van het Internationaal Centrum voor Sociaal Verweer. (Riv. di Difesa Sociale, Genova (Italia), 1947, 1948, 1949).

(44) Robin J.: *Le pentothal, drogue de l'aveu.* (Etudes, octobre 1948).

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer — 7 April 1949

Eerste Voorzitter : M. Soenens

Raadsheer-Verslaggever : M. Sohier

Advocaat-Generaal : M. Janssens de Bisthoven

Eigendom en nabuurschap. — Schade door de uitvoering van werken. — Sanctie in art. 1382 B.W. — Schuld van de eigenaar. — Onafscheidbaarheid van de artt. 544 en 1382 B.W. — Aansprakelijkheid van de aannemer.

Niet juist is de opvatting, dat hij, die tengevolge van het werk, dat hij op zijn erf verricht schade veroorzaakt aan een naburig erf, een tweevoudige aansprakelijkheid zou dragen, te weten :

1°) tot herstel krachtens art. 1382 B. W. op grond van bij uitvoering van het werk begane « fouten » ;

2°) tot « compensatie » krachtens art. 544 B. W. op grond van het feit, dat zodoende aan de eigenaar van een naburig erf een last is opgelegd, die zwaarder is dan de lasten, welke ieder eigenaar normaal als gevolg van nabuurschap moet dulden.

Evenzeer onjuist is de uit die opvatting afgeleide mening, dat eerstbedoelde aansprakelijkheid zou rusten, zowel op de aannemer als op de aanbesteder (eigenaar van het erf), terwijl de tweede slechts laatstgenoemde zou treffen, daar zij alleen op het naburig zijn der erven steunt.

Aan de uitoefening van het genot van zijn eigendom, hetwelk art. 544 B. W. aan de eigenaar toekent, beantwoordt diens verplichting alle maatregelen te nemen om schade voor zijn bureu te voorkomen. Deze verplichting vindt haar sanctie in art. 1382 B. W.

De eigenaar die verzuimt de nodige voorzorgen te nemen om te voorkomen, dat zijn bureu door zijn daad een overlast lijden, die zwaarder is dan de uit de normale verplichtingen van nabuurschap voortvloeiende hinder, begaat een fout.

De inachtneming van de gewone regelen der kunst bij het ontwerpen en bij de uitvoering van het werk heft de schuld van de eigenaar niet op, wanneer blijkt, dat bijzondere voorzorgen vereist waren ter voorkoming van de schending van het recht van de buurman om het rustig genot van zijn zaak te hebben.

De artikelen 544 en 1382 B. W. mogen niet van elkander gescheiden worden.

Uit de samenhang tussen deze twee bepalingen volgt, dat hij, die zijn goed op zodanige wijze gebruikt, dat hij daardoor aan zijn buurman een schade toebrengt, die de normale lasten van de nabuurschap overschrijdt, verplicht is tot algehele vergoeding van de door zijn fout veroorzaakte schade.

Voor de aansprakelijkheid van de aannemer, die de werken heeft uitgevoerd, is niet vereist, dat de benadeelde buur een bepaalde fout van de aannemer bewijst, doch voldoende dat de aannemer bijgedragen heeft tot de schending van eiser's eigendomsrecht.

Rummens t/ Ondernemingen Van Rymenant en Nationale Dienst voor de Noord-Zuidverbinding.

Gelet op het bestreden arrest, de 13 Juli 1946 gewezen door het Hof van Beroep te Brussel;

Over het enig middel : schending van de artikelen 537, 544, 1382, 1384, inzonderheid 1384 alinea 1 van het Burgerlijk Wetboek; 6, inzonderheid 6 alinea 2, 11, 110, 112, 113 van de Grondwet, doordat het bestreden arrest :

1° beslist dat de verweerders op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek gehouden zijn de aanlegger schadeloos te stellen voor de schade, welke aan zijn onroerende goederen veroorzaakt werd door de werken van de Noord-Zuidverbinding, voor zover er gebrekkige uitvoering van de werken is geweest of er gebreken in de plannen waren; dat voor de beoordeling van het nadeel de vroeger bestaande gebreken in de onroerende goederen van de aanlegger dienen opgezocht te worden alsmede de invloed, welke die gebreken mogelijk gehad hebben op het ontstaan van de beschadigingen;

2° anderzijds, beslist dat de tweede verweerder eveneens gehouden is, op grond van artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek en van de verplichtingen van het buurschap, aan aanlegger bedoelde schade te vergoeden, doch dat voor de beoordeling van de bij wijze van compensatie verschuldigde vergoeding de huidige toestand in al zijn elementen moet vergeleken worden met die, welke vóór de uitvoering van de werken van de Noord-Zuidverbinding bestond en dat er slechts schending van het eigendom van de aanlegger bestaat in de maat waarin de schade en nadelen, welke uit die uitvoering voortspruiten, geen tegenwicht vinden in de voordelen en de hogere waarde, welke de aanlegger er kan uit trekken, en anderzijds, dat de vordering van aanlegger tegen de eerste verweerder moet worden afgewezen, « in de maat waarin die vordering artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek tot grondslag heeft », vermits de betrekkingen van buurschap in de aanhangige zaak niet bestaan ten aanzien van genoemde verweerder;

3° bijgevolg de door de eerste rechter aan de deskundigen gegeven opdracht wijzigt, door dezen te gelasten na te gaan in welke maat de in de onroerende goederen van de aanlegger te voren bestaande gebreken, in voorkomend geval vastgesteld, de betwiste beschadigingen hebben kunnen veroorzaken of verergeren en hun advies te geven nopens de hogere waarde, welke voor bedoelde onroerende goederen zou kunnen voortvloeien uit de tot standkoming van de Noord-Zuidverbinding en namelijk uit de verbetering van de wegen;

Zulks terwijl :

1° de sanctie van het door artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek bekrachtigde eigendomsrecht in artikel 1382 van hetzelfde Wetboek gevonden wordt; hij, die door zijn daad en zonder dat hij de exceptie aanvoert of kan aanvoeren van toeval of overmacht, de eigendom van een ander aantast, namelijk door op een naburige eigendom te bouwen of te doen bouwen, een onwettige daad begaat, waardoor zijn aquiliaanse verantwoordelijkheid ontstaat, zelfs indien de werken mochten uitgevoerd zijn volgens de regelen van de kunst (schending van de artikelen 537, 544, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek); dat bijgevolg het aldus berokkend nadeel moet hersteld worden zonder dat het kan vergoed worden door de hogere waarde, welke die werken, bijzonder indien het over openbare werken gaat, voor het beschadigd

eigendom kunnen medebrengen, namelijk door het feit van de verbetering van de wegen, op straffe de gelijkheid van al de burgers voor de openbare lasten te breken (schending van dezelfde bepalingen en van de artikelen 6, 11, 110, 112 en 113 van de Grondwet), en zonder dat daarbij zou mogen rekening gehouden worden met de in het beschadigd eigendom te voren bestaande gebreken, noch met de invloed, welke deze mochten uitgeoefend hebben op het ontstaan van de beschadigingen (schending van de artikelen 537, 544, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek);

2° in alle geval, in de onderstelling dat de betwiste storingen zouden kunnen hersteld worden op grondslag van artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek zonder die bepaling noodzakelijk te verenigen met artikel 1382 van hetzelfde Wetboek, dan nog enerzijds het buiten zaak stellen van de eerste verweerster niet zou gerechtvaardigd zijn, zodra zij heeft bijgedragen tot het nadeel en tot de aan het eigendom van de aanlegger veroorzaakte schade (schending van de artikelen 537 en 544 van het Burgerlijk Wetboek) en anderzijds de door het bestreden arrest aangenomen compensatie tussen de door de storingen veroorzaakte schade en de hogere waarde, welke de onroerende goederen door werken van algemeen nut in het voorkomend geval mochten verkrijgen, de gelijkheid zou breken van al de burgers vóór de openbare lasten en aldus het eigendomsrecht van de aanlegger zou miskennen (schending van de artikelen 537 en 544 van het Burgerlijk Wetboek, 6, 11, 110, 112 en 113 van de Grondwet);

Overwegende dat volgens het bestreden arrest hij, die die door werken een nadeel berokkent aan een naburig onroerend goed, een dubbele verantwoordelijkheid zou oplopen: bij toepassing van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek zou hij herstelling verschuldigd zijn voor de in de uitvoering van de werken begane fouten, terwijl hij krachtens artikel 544 van hetzelfde Wetboek tot compensatie zou gehouden zijn voor de lasten, door de werken aan de naburige eigenaar opgelegd, welke de gewone bezwaren van het buurschap te buiten gaan; dat de eerste van die verantwoordelijkheden zou gemeen zijn aan de meester van het werk en aan de ondernemer, terwijl de tweede, daar ze op het buurschap gesteund is, alleen op de eigenaar zou wegen van het erf waarop de werken worden uitgevoerd;

Overwegende dat artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek aan elke eigenaar het recht toekent om het rustig genot van zijn zaak te hebben; dat aan de uitoefening van het eigendomsrecht de verplichting beantwoordt al de maatregelen te nemen, welke nodig zijn om de geburen niet te schaden;

Overwegende dat die verplichting haar sanctie vindt in artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat de eigenaar, die verzuimt de nodige voorzorgen te nemen om te vermijden dat de geburen door zijn daad bezwaren zouden ondergaan, welke de gewone maat van de verplichtingen van het buurschap overtreffen, een fout begaan;

Overwegende dat hij, die op zijn erf werken uitvoert of doet uitvoeren, gehouden is zich er van te verzekeren, dat die werken, zoals ze zijn opgevat en zullen worden uitgevoerd, voor de naburige goederen geen storingen zullen medebrengen, welke die maat te boven gaan;

Overwegende, dat de inachtneming van de gewone regels der kunst, zowel in de opvatting als in de uitvoering, de fout niet uitsluit, wanneer blijkt dat wegens het buurschap zich bijzondere voorzorgen opdrongen ten einde een krenking te vermijden van

het recht van de geuur om het rustig genot van zijn zaak te hebben;

Overwegende dat daaruit volgt, dat artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek niet mag afgezonderd worden van artikel 1382;

Overwegende dat uit de vereniging van deze twee bepalingen voortvloeit dat hij die zijn goed zodanig gebruikt, dat hij zijn geuur een schade berokkent welke de gewone maat van de bezwaren van het buurschap te boven gaat, gehouden is tot de gehele schadeloosstelling van de door zijn fout veroorzaakte schade;

En overwegende dat de verantwoordelijkheid van de eerste verweerster, dié de betwiste werken heeft uitgevoerd niet mag beperkt worden tot een bepaalde fout, waarvan de aanlegger het bewijs zou moeten leveren, dat die verantwoordelijkheid ook kan gevonden worden in het feit dat zij zou bijgedragen hebben tot de schending van het eigendomsrecht van de aanlegger; dat, dus, de enige reden dat de N. V. Entreprises Van Rijmenant geen eigenares is van de grond, waarop de werken werden uitgevoerd, niet volstaat om het beschikkend gedeelte te rechtvaardigen, waarbij aanleggers vordering tegen gezegde Vennootschap werd afgewezen, voor zover die vordering gegrond is op artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek, en waarbij aan verweerder, de Nationale Dienst voor de voltrekking van de Noord-Zuidverbinding, zijn vordering tot vrijwaring werd ontzegd;

Waaruit volgt dat het middel gegrond is;

Wat de oproeping betreft om het arrest gemeen te horen verklaren:

Overwegende dat aan die eis recht dient gedaan te worden en dat het bestreden arrest dient vernietigd te worden, niet alleen voor zover het uitspraak heeft gedaan op de hoofdvordering, doch voor zover het uitspraak heeft gedaan op de vordering tot vrijwaring;

Om die redenen:

Verbreekt het bestreden arrest;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van het Hof van Beroep te Brussel en dat melding er van zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt de verweerders tot de kosten;

Verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Luik.

NOOT: In bovenstaand arrest heeft het Hof van Cassatie de leer verworpen, die verdedigd wordt o.a. door Dekkers bij de Page (deel V, n° 913 e.v.) en aanvaard is in het arrest van het Hof van Beroep te Brussel d.d. 9 October 1943 (Rev. crit. jur. belge, 1947, 70, met noot van Dekkers).

Volgens die leer zou men in geval van schade, door op eigen erf uitgevoerde werken veroorzaakt aan een naburig erf, twee mogelijkheden moeten onderscheiden:

1°) De eigenaar van het erf waarop de werken zijn verricht, heeft een « fout » begaan, heeft zich althans aan nalatigheid schuldig gemaakt; dan is art. 1382 B. W., resp. 1383 B. W. van toepassing. (Verg. Dekkers bij de Page V, n° 915 en 916). De benadeelde buurman heeft alsdan recht op algeheel herstel.

2°) De eigenaar van het erf, waarop de werken zijn verricht, heeft geen fout begaan, doch de schade is het noodzakelijk gevolg van een normaal genot van het goed. Men spreekt dan van « troubles de voisinage proprement dits »; in dat geval zou er aansprakelijkheid zijn zonder schuld. (responsabilité sans faute). Indien de aldus ontstane schade zwaarder is dan de normale lasten, welke uit de nabuurschap voort-

vloeien is de eigenaar van het schadeveroorzakend erf aansprakelijk, niet op grond van art. 1382 B. W., doch uitsluitend krachtens art. 544 B. W.; hij is niet verplicht tot herstel doch alleen tot « compensatie », d.w.z. tot vergoeding van de waardevermindering van het beschadigd goed. (Verg. De Page-Dekkers, t.a.p. n° 929), waarbij rekening zou moeten worden gehouden met de eventuele waardevermeerdering van het beschadigde erf als gevolg van de uitgevoerde werken. (De Page-Dekkers V, n° 937 in fine en het in de aanvang dezer noot aangehaalde arrest van het Hof te Brusel).

Het hierboven overgedrukte arrest van het Hof van Verbreking vindt de sanctie van de uit art. 544 B. W. voortvloeiende verplichting van de eigenaar van een erf om alle maatregelen te nemen teneinde te voorkomen dat burens schade lijden, niet in dat artikel op zichzelf doch in art. 1382 B. W. Ons hoogste rechtscollege handhaaft het schuldvereiste, het element « foute »: de eigenaar begaat een « foute » doordat hij verzuimt bedoelde maatregelen te nemen.

In art. 625 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek, dat zoals art. 544 van de Code civil de omschrijving van het eigendomsrecht inhoudt, zijn aan de uit de Code Civil overgenomen definitie toegevoegd de woorden: « mits men aan de rechten van anderen geen hinder toebrengt ». Men heeft in die woorden steun willen zoeken voor de stelling, dat art. 625 aan de eigenaar een bijzondere actie zou toekennen. Deze stelling wordt echter algemeen verworpen. « Een dergelijke bijzondere actie, wier omvang wel geheel in het onzekere zou blijven, past niet in ons systeem en is door de wetgever niet beoogd », aldus Scholten in Asser's Handleiding voor de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht, Zakenrecht, 8° druk, blz. 113. Niettegenstaande voormelde toevoeging wordt ook in Nederland de sanctie op art. 625 B. W. uitsluitend gevonden in de bepalingen betreffende de onrechtmatige daad (artikelen 1401 e.v. Ned. B.W. = artikelen 1382 e. v. van de Code).

Ons Hof van Cassatie, dat een tijdlang geneigd leek met zijn procureur-generaal Leclercq als « faute » aan te merken het enkele feit van de schending van eens anders recht, keert meer en meer terug tot de klassieke leer en eist voor de toepasselijkheid van art. 1382 B. W. een onrechtmatig feit (*fait illicite*) dat aan de tot schadevergoeding aangesproken partij kan worden toegerekend (schuld) (Verg. het overzicht van de rechtspraak 1939-1948 door Dabin en Lagasse in *Rev. crit. jur. belge*, 1949, 55 n° 13). Met deze rechtspraak houdt onze cassatierechter vast aan de wettekst en dient daardoor de rechtszekerheid. Zoals ons strafrecht (geen straf zonder schuld), is ook ons Burgerlijk Recht ten aanzien van de regeling van de onrechtmatige daad schuld-recht: geen aansprakelijkheid zonder schuld. (Verg. wat betreft het element « faute »: De Page, Deel II, n° 933 en 936bis; Kluykens, De Verbintenissen, Deel I, 4° druk, blz. 551-557; Pirson en De Villé, *Traité de la Responsabilité civile extra-contractuelle*, deel I, n° 36 t.e.m. 72; Bouillenne, *La responsabilité civile extra-contractuelle, devant l'évolution du droit, Titres VII et VIII*, blz. 131 e.v.; Planiol-Ripert, *Traité élémentaire de droit civil*, 4° édit., Deel II, n° 947 e.v.).

Het gaat niet op door middel van theoriën en constructies, die op zichzelf wellicht op een gezonde sociologische gedachte steunen en in acht verdienen te worden genomen bij het formuleren van nieuw recht, de bestaande wet te verwringen en een woord als « faute » in art. 1382 B. W. uit de tekst der wet, nu eens niet « hinein » doch « hinweg » te « interpreteren ». Mocht het wenselijk blijken bij bepaalde

verhoudingen het schuldvereiste voor het ontstaan der burgerrechtelijke aansprakelijkheid niet te stellen, dan moet de wetgever daarvoor zorg dragen, zoals in enkele bijzondere wetten reeds is geschied. Een wetgever, die in gebreke blijft zijn wetten in overeenstemming te brengen met de eisen van de ontwikkeling van het maatschappelijk leven schiet in zijn functie tekort.

Het behoort weliswaar tot de taak van de rechter zoveel mogelijk de wet zodanig te verklaren, dat zij past in de maatschappelijke toestanden van onze tijd, maar het moet « wetsverklaring » blijven. Indien een wet bij een ruime doch binnen de grenzen der redelijkheid blijvende uitlegging, blijkt niet meer te kunnen voldoen aan de eisen van het hedendaagse rechtseven, kan het plicht zijn van de rechter aan de wettekst trouw te blijven om zodoende de wetgever tot wetswijziging of wetsvernieuwing te dwingen. Ook aan het « *Gouvernement des juges* » moeten redelijke grenzen worden gesteld. En het kan ons slechts verheugen, dat onze rechterlijke macht het hoge plichtsbesef en het scherpe juridisch inzicht blijkt te bezitten, die haar in staat stellen zelf de grenzen te bepalen.

Intussen kan worden opgemerkt, dat het Hof van Cassatie het adagium « *in lege aquilia et culpa levisima venit* » toepast en een lichte schuld voldoende acht om de eigenaar, die werken op zijn erf verricht, aansprakelijk te stellen. De eigenaar is verplicht alle maatregelen te nemen om te voorkomen, dat zijn burens schade lijden. Laat hij zulks achterwege, zo wordt de schade geacht te zijn ontstaan door zijn schuld (*par sa faute*) in de zin van art. 1382 B. W.

Moet de eigenaar ook aansprakelijk worden gesteld, indien de te nemen maatregelen zo kostbaar zijn, dat zij niet in evenredigheid staan tot een eventuele schade? Een vraag, die ook in Nederland te berde is gebracht, waar de rechtspraak van oordeel is, dat in die kostbaarheid geen verontschuldiging gelegen is voor het verzuim der maatregelen. (Aldus reeds H. R. 23 Juni 1882, W. 4791).

De Nederlandse rechter heeft ook moeten beslissen over de vraag, of de eigenaar van een erf verplicht is werken na te laten, waardoor naburige erven schade zouden kunnen lijden, indien dat nalaten ernstige belangen zou schaden. Een spoorwegmaatschappij had een dijk aangelegd, waardoor gronden, op een zekere afstand gelegen, werden opgeperst en een huis beschadigd. Was die maatschappij aansprakelijk wegens onrechtmatige daad? De rechter beantwoordde ook in dat geval de vraag bevestigend. Naar aanleiding daarvan merkt Scholten (a.w., blz. 123) op: « De rechter construeert ook hier een schuld; het is begrijpelijk, waar de billijkheid eist, dat deze schade ten laste der maatschappij wordt gebracht en deze (aansprakelijkheid) anders in ons stelsel geen grond heeft. » « Maar is het eigenlijk wel vol te houden », vraagt Scholten zich verder af. « Men zal toch niet aannemen, dat aan de spoorweg verboden moet worden met de aanleg van de dijk voort te gaan? Is het niet veeleer in deze en soortgelijke gevallen de gedachte van de risicoverdeling, die tot de plicht tot vergoeding leidt? » Maar het stelsel van de risico-aansprakelijkheid heeft in de Nederlandse wet geen grond; dat is de reden, waarom de Nederlandse rechter bij de wetsuitlegging tot het uiterste gaat om dergelijke gevallen te brengen onder aansprakelijkheid voor onrechtmatig aan de schuld te wijten handelen.

Met belangstelling zien wij de verdere ontwikkeling van de rechtspraak omtrent de aansprakelijkheid uit

nabuuerschap tegemoet, vooral in verband met de vraag hoever zij gaan zal in het aannemen van onrechtmatigheid der handeling en schuld van de eigenaar.

Over hinder bij nabuuerschap zie men nog : Pirson et de Villé, *Traité de la responsabilité civile extra-contractuelle*, deel II, blz. 545 e.v., n^{rs} 455 e.v.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer — 28 Maart 1949

Voorzitter : M. Louveaux

Raadsheer-Verslaggever : M. Giroul

Eerste Advocaat-Generaal : M. Hayot de Termicourt

Jachtwet 1882. — Lichtwerpers van een vrachtauto als verboden tuigen in de zin van art. 8 dezer wet. — Gedurende de nacht gepleegd strafbaar feit. — Strafpoging zonder inachtneming van art. 15 der Jachtwet.

De lichtwerpers van een vrachtauto zijn verboden tuigen in de zin van art. 8 van de Jachtwet van 28 Februari 1882, wanneer zij gebruikt worden om het wild te verblinden en daardoor het vangen of vernielen ervan te vergemakkelijken.

Verboden tuigen in de zin van voormeld art. 8 der Jachtwet zijn niet alleen tuigen vervaardigd of aangepast om voor de jacht te worden gebruikt doch ook tuigen die normaal bestemd zijn tot een ander geoorloofd doel, doch « geschikt » d.w.z. bruikbaar om wild te vangen of te vernielen of het vangen of vernielen daarvan te vergemakkelijken, en tot dat verboden doel worden gebruikt.

Doordat het bestreden arrest, waarin niet gewezen wordt op het bestaan van verzachtende omstandigheden, slechts een geldboete van 50 fr. heeft opgelegd, wegens het jagen buiten de door de Regering opengestelde jachtijd, terwijl dat feit gedurende de nacht is gepleegd, heeft het art. 15 van de Jachtwet geschonden.

Procureur-generaal te Brussel t/ Baussart Ernest.

Gelet op het bestreden arrest, door het Hof van Beroep te Brussel de 24 December 1948 gewezen;

Overwegende dat de voorziening slechts gericht is tegen de op de publieke vordering gewezen beslissing;

I) In zover het arrest de verweerder vrijspreekt van de vervolging gegrond op de inbreuk van jacht- of sportwapendracht zonder wettelijke reden :

Overwegende dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

II) Voor zoveel het arrest de verweerder vrijspreekt van de bij artikel 8 van de wet op de jacht voorziene inbreuk :

Over het middel, door de aanlegger ontleend aan de schending van artikel 8 der wet van 28 Februari 1882 op de jacht :

Overwegende dat het bestreden arrest, wanneer het vaststelt dat de beklagde hazen gejaagd heeft en daartoe zijn vrachtauto heeft gebruikt, waarvan de lichtwerpers doordat zij het wild verblinden het vangen of het vernielen er van vergemakkelijken, niettemin beslist dat geen gebruik werd gemaakt van een verboden tuig, voorzien bij artikel 8 van de wet op de jacht, omdat de vrachtauto geen verandering of aanpassing heeft ondergaan, van aard deze tot de jacht te doen dienen;

Overwegende dat de memorie van toelichting

betreffende vermeld artikel 8, bijzonder de tuigen bedoelt, die in reflectorapparaten bestaan, waarmede men op een tamelijk grote afstand het terrein verlicht, waar zich het wild bevindt dat door de lichtschijn verblind wordt en dat men alzo zonder moeite van nabij kan schieten;

Overwegende dat de wet niet vereist, dat de door haar bedoelde tuigen gefabriceerd of bijzonder ineengezet zijn voor de jacht, dat zij voor de jacht het gebruik verbiedt van « alle tuigen », zodra zij « geschikt zijn om het wild te vangen of te vernielen of om het vangen of het vernielen er van te vergemakkelijken », op voorwaarde echter dat ze noch een tuig of middel van jacht uitmaken, dat de wet uitdrukkelijk voorziet of dat zij toelaat, door het feit zelf dat zij toelaat te jagen; dat alzo een voorwerp of een tuig, dat normaal niet bestemd is om het wild te vangen of te vernielen of het vangen of het vernielen van het wild te vergemakkelijken, een verboden tuig kan worden, wanneer het, van zijn gewone bestemming afgewend, werkelijk tot dat einde dient, dat het voorhanden zijn of het vervoer er van met het oog op de verwezenlijking van dit doel ook verboden zijn;

Overwegende dat de wet d.d. 28 Februari 1882 een wet is tot bescherming van het wild; dat zij haar doel niet zou bereiken, indien het gebruik van apparaten of van tuigen, geschikt om het wild te vangen of te vernielen en tot dit einde gebezigd, zou toegelaten zijn, indien hun normale bestemming een andere geoorloofde is; dat dit dus zeker niet de wil van de wetgever is geweest; dat voor het overige de bewoordingen « geschikt om » niet betekenen, in strijd met wat het bestreden arrest verklaart, « enkel dienende tot », maar wel « gepast voor iets, dienende voor iets »;

Overwegende dat een krachtig en verblindend verlichtingstoestel een der tuigen uitmaakt, door art. 8 van de wet op de jacht verboden, indien het gebruikt wordt voor het vangen of het vernielen van hazen;

Dat het bestreden arrest door het tegenovergestelde te beslissen de in het middel bedoelde wetsbepalingen heeft geschonden;

III) Voor zoveel het arrest de verweerder veroordeelt wegens inbreuk op de artikelen 6 en 20 van de wet op de jacht :

Over het middel ex officio : schending van artikel 15 van de wet op de jacht doordat het bestreden arrest een onwettelijke straf heeft uitgesproken wegens inbreuk op de artikelen 6 en 20 van de wet op de jacht, welke het bewezen verklaart :

Overwegende dat het bestreden arrest, onder verwijzing naar het vonnis in eerste aanleg, vastgesteld heeft, dat het te laste gelegde feit, nl. het te Thuillies in de nacht van 10 op 11 September 1948 op enigerlei wijze gejaagd hebben buiten de tijdvakken, door de regering vastgesteld, ten laste van de verweerder bewezen was;

Overwegende dat, zo het buiten de voorziene tijdvakken jagen luidens artikel 6 van de wet op de jacht verboden is op straf van een geldboete van 50 fr., dit wanbedrijf, wanneer de feiten bij nacht gepleegd zijn, volgens artikel 15 van dezelfde wet gestraft wordt met een dubbele geldboete en met een gevangenzitting van 8 dagen tot één maand;

Dat het bestreden arrest, waarin niet gewezen wordt op het bestaan van verzachtende omstandigheden, artikel 15 van de wet op de jacht heeft geschonden doordat het een geldboete van 50 frank heeft opgelegd wegens deze 's nachts gepleegde overtreding;

Dat de verbreking van dit punt van het beschik-

kend gedeelte de verbreking medesleept van het beschikkend gedeelte, dat artikel 20 van voormelde wet toepast;

Om die redenen :

Verbreekt de beslissing van het bestreden arrest, op de publieke vordering gewezen, behalve voor zoveel zij ontslag verleent van de vervolgingen wegens het dragen van jacht- of sportwapens zonder wettelijke reden;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van het Hof van Beroep te Brussel en dat melding ervan zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Verwerpt de voorziening voor het overige;

Veroordeelt de verweerder tot de $\frac{3}{4}$ der kosten, het overige ten laste blijvende van de Staat;

Verwijst de alzo beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Luik.

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer — 19 Mei 1949

Voorzitter : M. Wouters

Raadsheer-Verslaggever : M. Bareel

Advocaat-Generaal : M. Janssens de Bisthoven

Ambtenarenrecht. — Ter bepaling van het wachtgeld, toekomend aan een op eigen verzoek op non-activiteit gestelde ambtenaar moeten de jaren werkelijke militaire dienst in aanmerking worden genomen.

De op nonactiviteitstelling van een ambtenaar bij de Administratie van Telegraaf en Telefoon, die krachtens art. 1 van het K. B. d.d. 12 Mei 1927 zijn op nonactiviteitstelling heeft aangevraagd en bekomen, moet ingevolge art. 2 van dat K. B. gelijkgesteld worden met die van een ambtenaar, die wegens opheffing zijner betrekking ambtshalve op non-activiteit is gesteld, en is in principe aan dezelfde regels onderworpen.

Ter bepaling van het wachtgeld dienen in aanmerking te worden genomen de dienstjaren, waarmee rekening wordt gehouden ter vaststelling van het pensioen. Daaronder is begrepen de tijd van werkelijke militaire dienst (Art. 6 sub B van de wet van 21 Juli 1844, gewijzigd bij de wet van 3 Juni 1920).

Het wachtgeld van de wegens opheffing zijner betrekking op nonactiviteit gestelde ambtenaar mag binnen de perken van 30/30sten niet minder bedragen dan zoveel maal 1/30ste van de laatste activiteitswedde als de belanghebbende jaren werkelijke actieve dienst telt op de datum zijner op nonactiviteitstelling (art. 4, par. 2, al. 2 van het K. B. van 6 Mei 1923, gewijzigd door het K. B. van 2 April 1925).

De algemene regelen betreffende de op non-activiteit gestelde ambtenaren en de bijzondere regelen welke bepaalde categorieën aangaan, sluiten elkander niet uit. Het K. B. van 2 April 1925 heeft niet bedoeld door het gebruik in art. 4 van de uitdrukking « jaren werkelijke administratieve diensten » uitzondering te maken op de algemene regel van art. 3, daar de woorden : « jaren werkelijke dienst » gewoonlijk gebruikt worden in de zin van jaren waarmede wettelijk moet worden rekening gehouden.

Ten onrechte heeft het bestreden arrest beslist, dat de door eiser in cassatie ingeroepen militaire

diensttijd niet in aanmerking kan komen om het minimum van het hem toekomend wachtgeld te bepalen.

De Munck J. t/ Belgische staat (Ministerie van Verkeerswezen).

Gelet op het bestreden arrest, op 24 Mei 1947 gewezen door het Hof van Beroep te Brussel;

Over het enige middel : schending van de artikelen 1, 2, 3 en in het bijzonder 3 alinea 7, 4 en in het bijzonder 4 par. 2 al. 2 van het Koninklijk Besluit d.d. 6 Mei 1923, betreffende de beschikbaarstelling van de ambtenaren en beambten van de Staat, voormelde artikelen 2, 3 en 4, gewijzigd door artikel 1 van het Koninklijk Besluit d.d. 2 April 1925, houdende wijziging van het besluit van 6 Mei 1923 tot regeling van de beschikbaarstelling van de ambtenaren en beambten van de Staat, 1 van voormeld Koninklijk Besluit van 2 April 1925, 2 en 3 van het Koninklijk Besluit van 12 Mei 1927, betreffende de beschikbaarstelling der ambtenaren en beambten van de Staat, 2 van het Koninklijk Besluit van 10 September 1933 tot wijziging van de Koninklijke Besluiten van 6 Mei 1923, 2 April 1925 en 5 April 1929, betreffende de beschikbaarstelling van de ambtenaren en beambten van de Staat; 6 en meer inzonderheid 6 B van de algemene wet van 21 Juli 1844 op de burgerlijke en geestelijke pensioenen, gewijzigd door artikel 1 van de wet van 3 Juni 1920 op de pensioenen, 1 van voornoemde wet van 3 Juni 1920, 51 en 52 van de wet van 23 November 1919 op de militaire pensioenen;

Over het eerste onderdeel :

Overwegende dat uit de vaststellingen van het bestreden bestreden arrest blijkt dat aanlegger, ambtenaar in de administratie van Telegraaf en Telefoon, krachtens artikel 1 van het Koninklijk Besluit d.d. 12 Mei 1927, zijn beschikbaarstelling heeft aangevraagd en bekomen;

Overwegende dat, bij toepassing van artikel 2 van dat besluit, de beschikbaarstelling van de aanlegger moet worden gelijkgesteld met de beschikbaarstelling, die van ambtswege bij afschaffing van betrekking geschiedt en, in principe, aan dezelfde regels als deze onderworpen is;

Overwegende dat, luidens artikel 4 par. 1 van het Koninklijk Besluit d.d. 6 Mei 1923 betreffende de beschikbaarstelling van de ambtenaren en beambten van de Staat, gewijzigd door het Koninklijk Besluit van 2 April 1925, de bij afschaffing van betrekking beschikbaar gestelde ambtenaren (n° 1 van artikel 1 van het Koninklijk Besluit d.d. 6 Mei 1923) een wachtgeld genieten; dat, volgens artikel 3, alinea 7, zoals het gewijzigd werd door het Koninklijk Besluit van 2 April 1925, de dienstjaren, welke dienen in aanmerking te worden genomen voor de bepaling van het wachtgeld, die zijn, waarmede rekening wordt gehouden voor het vestigen van het pensioen;

Overwegende dat artikel 6 littera B van de wet van 21 Juli 1844, gewijzigd door de wet van 3 Juni 1920, onder de diensten, welke recht kunnen verlenen op pensioen, de werkelijke militaire diensten rangschikt voor de tijd van de wezenlijke tegenwoordigheid bij het korps met ingang van de volle 19-jarige leeftijd, of van de 16-jarige leeftijd, wat betreft de werkelijke militaire diensten, bewezen tijdens de veldtocht 1914-1918;

Overwegende anderzijds dat het wachtgeld van de bij afschaffing van betrekking beschikbaar gestelde ambtenaar binnen de perken van 30/30ste niet minder mag bedragen dan zoveel maal 1/30ste van de laatste

activiteitswedde als de belanghebbende jaren werkelijke administratieve diensten telt op de datum van zijn beschikbaarstelling (artikel 4 par. 2 al. 2 van het Koninklijk Besluit van 6 Mei 1923, gewijzigd door het Koninklijk Besluit van 2 April 1925);

Overwegende dat het bestreden arrest hierop wijst, dat het nieuw artikel 3 al. 7 voorkomt onder het opschrift « Algemene bepalingen », terwijl het nieuw artikel 4 par. 2 al. 2 voorkomt onder het opschrift « bijzondere bepalingen », en daaruit afleidt dat de in artikel 4 par. 2 al. 2 vermelde regel afwijkt van die gesteld in artikel 3 al. 7, en noodzakelijk de toepassing van deze laatste bepaling uitsluit in de maat waarin die toepassing niet verenigbaar is met de bijzondere bepaling;

Overwegende echter dat de algemene regelen betreffende de beschikbaar gestelde agenten en anderszits de bijzondere regelen, welke elk van deze categorieën aangaan, elkander niet uitsluiten;

Dat het besluit van 2 April 1925 door in artikel 4 de uitdrukking te gebruiken « jaren werkelijke administratieve diensten » geen uitzondering heeft willen invoeren op de algemene regel van artikel 3, daar de woorden « jaren werkelijke diensten » gewoonlijk gebruikt worden in de zin van jaren, waarmede wettelijk moet worden rekening gehouden;

Overwegende dat het bestreden arrest, door te beslissen dat de door de aanlegger ingeroepen militaire diensten niet kunnen aangenomen worden om het minimum te bepalen van het wachtgeld, waarop de aanlegger recht heeft, de in het middel ingeroepen bepalingen geschonden heeft;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden arrest;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van het Hof van Beroep te Brussel en dat melding ervan zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt de verweerder tot de kosten;

Verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Luik.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer — 14 Februari 1949

Voorzitter : M. Louveaux

Raadsheer-Verslaggever : M. Connart

Eerste Advocaat-Generaal : M. Hayoit de Termicourt

Verkeer. — Absoluut karakter van het recht van voorrang. — Verkeersovertreding van de gebruiker van de hoofdweg heft de verplichting van de gebruiker van de secundaire weg niet op.

Artikel 54 van het K.B. van 1 Februari 1934, houdend algemeen reglement op de politie van het vervoer, is in algemene bewoordingen gesteld; niet alleen stelt het de verplichting, welke het oplegt aan de gebruiker van de secundaire weg die op een hoofdweg uitkomt, niet afhankelijk van de voorwaarde, dat de gebruiker van de hoofdweg de bij het Reglement voorgescreven plaats houdt, maar het bepaalt nauwkeurig, dat de gebruiker van de secundaire weg de hoofdweg niet mag oprijden dan wanneer rekening houdend o.m. met de afstand, waarop de gebruiker van laatstgenoemde weg zich bevindt, er geen gevaar voor aanrijding bestaat.

British Continental Office, b.p., en Van der Stappen t/ Salingros.

Gelet op het bestreden arrest, op 8 Juli 1948 gewezen door de Correctionele Rechtbank te Charleroi, zetelende in hoger beroep;

I. — Voor zoveel de voorziening gericht is tegen de beslissing, gewezen op de vordering van het Openbaar Ministerie tegen de aanlegger Vander Stappen Jean, betichte, tegen Vander Stappen Eugène, burgerlijk verantwoordelijke partij, en tegen betichte Salin-gros :

Over het eerste middel : schending van artikel 54 van het Koninklijk Besluit van 1 Februari 1934 houdende algemeen reglement op de politie van het vervoer, doordat het bestreden arrest de verweerder in verbreking vrijgesproken heeft van de betichting D (artikel 54-2) te zijnen laste gelegd; om de reden dat hij niet gehouden was de doorgang vrij te laten aan hem, die over de hoofdweg reed, omdat deze artikel 29 4° van gezegd Reglement overtrad, zulks terwijl artikel 54 in algemene bewoordingen is gesteld en de voorrang van hem, die op de hoofdweg rijdt, niet doet afhangen van de voorwaarde, dat hij er regelmatig op de bij het reglement voorgescreven plaats rijdt;

Overwegende dat het middel slechts het vonnis bestrijdt, voor zoveel het over de tegen Salingros, mede-betichte van aanlegger Vander Stappen Jean, ingestelde publieke vordering beslist; dat laatstgenoemde, de burgerlijk verantwoordelijke partij en de aanleggende vennootschap, burgerlijk partij tegen Salingros, niet de vereiste hoedanigheid bezitten om deze beslissing te bestrijden;

Overwegende voor het overige, wat het vonnis betreft, gewezen op de publieke vordering, tegen de aanlegger Vander Stappen Jean uitgeoefend, dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgescreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Overwegende wat de vordering betreft van het Openbaar Ministerie tegen de burgerlijk verantwoordelijke partij Vander Stappen Eugène; dat deze partij geen middel inroept en het Hof er ambtshalve geen opwerpt;

II. — Voor zoveel de voorziening gericht is tegen de beslissing, gewezen op de burgerlijke vorderingen zowel van Salingros tegen Vander Stappen Jean en Vander Stappen Eugène als van de aanleggende vennootschap tegen Salingros :

Over het middel : schending van artikel 54 van het Koninklijk Besluit van 1 Februari 1934 en van de artikelen 1382 en 1384 van het Burgerlijk Wetboek, doordat het bestreden arrest, om de in het eerste middel aangehaalde reden, iedere verdeling van de burgerlijke verantwoordelijkheid verwerpende, de aanleggende betichte veroordeeld heeft tot het geheel herstel van het door de verweerder in verbreking ondergaan nadeel, de aanlegger Vander Stappen Eugène burgerlijk en hoofdelijk verantwoordelijk heeft verklaard voor deze veroordeling, en zich onbevoegd heeft verklaard om kennis te nemen van de door de aanlegster in verbreking tegen de verweerder ingestelde burgerlijke vordering;

Overwegende dat het bestreden vonnis hierop wijst dat op het ogenblik, waarop de aanrijding voorkwam tussen de voertuigen, bestuurd het ene door Vander Stappen Jean, het andere door Salingros, deze, uit een secundaire weg komende de hoofdweg kwam opgereden waarover Vander Stappen reed, zonder zich naar de voorschriften van artikel 54 par. 2 van het Koninklijk Besluit van 1 Februari 1934 te gedragen;

Dat de rechter niettemin beslist dat de verweerder Salingros art. 54 par. 2 voormeld niet overtreden heeft, zich dienvolgens onbevoegd verklaart om over

de burgerlijke vordering van de aanleggende vennootschap te beslissen en Vander Stappen en de burgerlijk verantwoordelijke partij hoofdelijk veroordeelt tot de hele vergoeding van het door Salingros ondergane nadeel, om de reden dat voormeld art. 54 par. 2 niet toegepast wordt, wanneer de weggebruiker van de hoofdweg, zoals in casu, art. 29-4° van het Reglement op het Vervoer, zoals het gewijzigd werd bij het besluit van de Regent d.d. 18 October 1946, zelf overtreden heeft, dit wil zeggen de uiterste rechterzijde niet heeft gehouden bij het naderen van een splitsing, aansluiting of kruising, terwijl hij zich niet bevond in het geval, bedoeld bij art. 31-2° van hetzelfde reglement;

Overwegende dat het vonnis door aldus te beslissen het in het middel bedoeld art. 54 heeft geschonden;

Dat dit artikel inderdaad in algemene bewoordingen is gesteld; dat het de verplichting, welke het oplegt aan de weggebruiker van de secundaire weg, die een hoofdweg oprijdt, niet afhankelijk stelt van de voorwaarde, dat de weggebruiker van de hoofdweg de bij het Reglement voorgeschreven plaats houdt, maar dat het bepaalt dat de weggebruiker van de secundaire weg de hoofdweg niet mag oprijden tenzij, rekening houdende onder meer met de afstand waarop de weggebruiker van deze laatste weg zich bevindt, er geen gevaar voor aanrijding bestaat;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden vonnis voor zoveel het beslist over de burgerlijke vordering, door de verweerder tegen de aanleggers Vander Stappen ingesteld en zich onbevoegd verklaart om kennis te nemen van de burgerlijke vordering, door de aanleggende vennootschap tegen de verweerder ingesteld;

Verwerpt de voorzieningen voor het overige;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van de Rechtbank van eerste aanleg te Charleroi en dat melding ervan zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt de aanleggers Vander Stappen tot de helft der kosten en laat de andere helft ten laste van de verweerder;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Bergen, zetelende in hoger beroep.

NOOT : Zie Erkens, De Wetgeving op het Wegenverkeer, n^{rs} 874 e.v.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer — 2 Juni 1949

Eerste Voorzitter : M. de Clercq
Raadsheren : MM. De Bersaques en Axters
Eerste Advocaat-Generaal : M. Vermeulen

Aansprakelijkheid van politiek delinquent tegenover de Staat krachtens art. 1382 B.W. — Stoffelijke schade : onvoldoend bewijs. — Zedelijke schade : niet aanwezig.

De vordering tot schadevergoeding, tegen politieke delinquenten ingesteld door de Staat, is gegrond op de benadeling van zijn private belangen en onderworpen aan alle voorschriften van het Burgerlijk

Wetboek betreffende de aansprakelijkheid en de bewijsvoering.

De Staat moet bewijzen, minstens bij benadering en door vermoedens, welke de duur van de verlenging der vijandelijkheden geweest is, die te wijten is aan de schuldige handeling van de delinquent, welke extra-uitgaven deze verlenging heeft veroorzaakt en hoeveel personen aan de collaboratie hebben deelgenomen.

Het slecht voorbeeld is niet schadelijk, wanneer niet bewezen is dat het werd nagevolgd.

De faam van de nationale gemeenschap kan niet gekrenkt zijn door het optreden ener geringe minderheid harer leden, wanneer een groter aantal aan het verzet heeft deelgenomen.

Van de Caveye t/ Belgische Staat.

Overwegende dat het hoger beroep tijdig en regelmatig werd ingesteld;

Overwegende dat de eerste rechter heeft aangenomen, dat de bedrijvigheid van appellant onder de bezetting, waarvoor hij bij vonnis van de Krijgsraad van Ieper d.d. 14 Mei 1945 tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld werd, aan geïntimeerde schade heeft veroorzaakt, ex aequo et bono op 20.000 frank geschat; dat appellant betwist dat de Staat door deze bedrijvigheid in zijn privaatrechtelijke belangen schade heeft geleden en de lichte storing van de openbare orde, die het gevolg van de bedrijvigheid van appellant kan geweest zijn, hersteld is door de strafrechtelijke beteugeling;

Overwegende dat uit de overgelegde stukken blijkt, dat appellant gedurende de bezetting schepen van zijn gemeente geweest is, waar hij reeds vóór de oorlog gemeenteraadslid was; dat hij lid van het V.N.V. was van vóór de oorlog en ter plaatse enkele vergaderingen van deze partij heeft voorgezeten of bijgewoond, waarop in den beginne een vijf en twintigtal en op het einde van de bezetting slechts een viertal personen aanwezig waren; dat hij door sommige dorpsgenoten in October 1944 als zeer Duitsgezind werd voorgesteld;

Overwegende dat de Belgische Staat voorhoudt dat de stoffelijke schade, die hij geleden heeft, gelegen is in de extra-uitgaven, die het gevolg zijn van de medewerking van appellant met de vijand, waardoor diens weerstandvermogen versterkt en de duur van de oorlog verlengd geworden is;

Overwegende dat, zo men redelijkerwijze van de Staat niet verlangen kan, dat hij met volstreckte nauwkeurigheid het bedrag van de aangevoerde schade zou staven, een vrijstelling van de verplichting zowel het schadelijk feit als het verband tussen schade en schuld te bepalen en te bewijzen nochtans niet toegelaten is (Verbr. 8 November 1948, J. T. 1949, 100; Ber. Brussel, 24 Maart 1948, J. T. 1949, 106; Laloux et Renard : Rev. trim. Dr. civ. 1949, p. 134, n° 6);

Overwegende dat, om aan deze verplichting te voldoen, geïntimeerde zou dienen te bewijzen, zij het bij benadering en door vermoedens, welke de duur is geweest van de verlenging der vijandelijkheden, gesproten uit de medewerking met de vijand, welke het bedrag van de extra-uitgaven door deze verlenging veroorzaakt en hoeveel personen zich aan deze schuldige medewerking bezondigden; dat alleen na deze bewijsvoering het mogelijk zou worden, met een minimum van nauwgezetheid, de schade te bepalen, die aan appellant toerekenbaar is;

Overwegende dat men inderdaad niet uit het oog mag verliezen, dat de onderhavige vordering gegrond

is op de benadeling van de private belangen van de Staat (Verbr., 29 October 1945, Pas. 1945, I, 258), zodat zij onderworpen is aan al de voorschriften van het Burgerlijk Wetboek betreffende de aansprakelijkheid en de bewijsvoering;

Overwegende dat krachtens de artikelen 1315 en 1382 B. W., degene die het herstel van schade nastreeft, zowel de werkelijkheid en de omvang van de schade moet bewijzen als het oorzakelijk verband tussen deze schade en de schuld die men de gedaagde aanwrijft; dat, nu geïntimeerde geen enkel der hogergenoemde bestanddelen bewijst noch aanbiedt te bewijzen, men noodgedwongen met appellant veronderstellen moet, dat het bedrag der gevorderde schadevergoeding op een gans willekeurige wijze werd vastgesteld, zonder rekening te houden noch met het beloop van de in werkelijkheid geleden schade, noch met het aandeel van appellant in de verwezenlijking van die schade;

Overwegende dat deze veronderstelling bevestigd wordt door het feit dat de Staat in twee soortgelijke gevallen (Civ. Brussel, 20 Nov. 1947 en 23 Febr. 1948, R. W. 1947-1948, 678 en 873) slechts 50.000 frank schadevergoeding heeft gevorderd en niet eens incidenteel beroep tegen het in de onderhavige zaak bestreden vonnis ingesteld heeft, alhoewel het de vordering tot schadevergoeding van 100.000 frank op 20.000 frank teruggebracht heeft;

Overwegende dat, zo geïntimeerde beweert dat het slecht voorbeeld, door het gedrag van appellant aan zijn medeburgers gegeven, hem nadeel heeft berokkend, omdat hij aldus het aantal der medewerkers van de vijand heeft vermeerderd, zulks insgelijks niet vaststaat;

Overwegende immers dat de bedrijvigheid van appellant in zijn afgelegen landelijke gemeente slechts aan een zeer klein aantal zijner landgenoten bekend is geweest; dat de afnemende bijval van de vergaderingen van het V.N.V. in zijn gemeente er op wijst, dat het voorbeeld van appellant weinig invloed heeft gehad en dat het ten andere niet bewezen is dat sommigen zich door dit voorbeeld tot medewerking met de vijand hebben laten overhalen; dat een slecht voorbeeld voor de gemeenschap niet schadelijk is, wanneer het niet wordt nagevolgd;

Overwegende dat, vermits geïntimeerde dus het bewijs niet heeft geleverd noch van de wezenlijkheid en de omvang der aangehaalde schade, noch van het oorzakelijk verband tussen deze schade en de schuld van appellant, de vordering tot vergoeding wegens stoffelijk nadeel niet gegrond is;

Overwegende dat de vordering nog tot voorwerp heeft de vergoeding van het zedelijk nadeel van de Staat, gelegen in de smet, die de medewerking van appellant met de vijand op de goede faam van de nationale gemeenschap geworpen heeft; dat, zo in beginsel de Staat een zedelijk nadeel lijden kan (Verbr., 9 Februari 1948, Pas. 1948, I, 88), in ieder geval afzonderlijk dient te worden nagegaan of dergelijk nadeel wel aanwezig is;

Overwegende dat men zich te vergeefs de vraag stelt, waarom misdaden en wanbedrijven tegen de veiligheid van de Staat meer de faam van de nationale gemeenschap besmetten dan vergrijpen tegen de andere voorschriften van het Strafwetboek, die tot op heden nog nooit aanleiding hebben gegeven tot soortgelijke vorderingen vanwege geïntimeerde;

Overwegende dat een bijzonder harde bezetting als die, welke het land gedurende meer dan vier jaar gekend heeft, aan de vijand gelegenheid heeft geboden machtige dwang- en propagandamiddelen aan te wenden, die onvermijdelijk bij een deel van de

bevolking in het bezet gebied, zeker plichtsverzuim moesten verwekken; dat dit bewaarheid wordt door het feit dat medewerking met de vijand een algemeen verschijnsel in alle bezette landen is geweest; dat het derhalve niet mogelijk is staande te houden, zonder blijk te geven van overdreven strengheid, dat de gehele natie bezoedeld is door het schuldig optreden van een allergeeringste minderheid harer leden (Dabin: Rev. crit. Jur. b. 1949, p. 85, n° 76); dat inderdaad nog geen honderdste deel der bevolking wegens hulp aan de vijand veroordeeld werd, terwijl niet uit het oog mag worden verloren, dat het getal der landgenoten die aan de weerstandsbewegingen deelgenomen hebben, hoger is geweest; dat dientengevolge het zedelijk nadeel evenmin als het stoffelijke bewezen is;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 Juni 1935, Gehoord de heer Vermeulen, eerste advocaat-generaal, in zijn ten dele gelijkluidend advies;

Ontvangt het hoger beroep, verklaart het gegrond, dientengevolge doet het bestreden vonnis te niet en opnieuw wijzende, ontzegt aan geïntimeerde zijn vordering en veroordeelt hem tot de kosten van beide aanleggen.

NOOT: Verwierpen om de ene of andere reden de vordering tot schadevergoeding van de Staat:

Antwerpen, 19 September 1945, J. T. 1945, 569; Antwerpen, 12 October 1945, J. T. 1945, 570; Leuven, 1 October 1947, R. W. 1947-1948, 383; Brussel, 9 October 1947, R. W. 1947-1948, 677; Brussel, 13 Januari 1948, R. W. 1947-1948, 802; Hasselt, 15 Januari 1948, R. W. 1947-1948, 1087; Brussel, 25 Maart 1948, R. G. A. 4220; Brussel, 27 April 1947, R. W. 1947-1948, 1215.

Men vergelijk ook bovenstaand belangrijk arrest met dit van het Hof van Beroep te Brussel, dd. 7 Mei 1949, J. T. 1949, 387, waarbij eveneens de vordering van de Staat is afgewezen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer — 8 Juli 1949

Voorzitter: M. Stelfeld

Rechters: MM. Deripainseel en De Baeck (pl.v.)

O. M.: M. Ceulemans.

Echtscheiding. — Toewijzend vonnis op hoofdeis en op tegeneis. — Uitwerking van het vonnis bij betekening aan de ambtenaar van de Burgerlijke Stand door slechts een van de partijen. — Huwelijksbeletsel krachtens art. 298 B.W.

Vonnis waarbij echtscheiding is toegewezen zowel op de hoofdeis van de vrouw wegens grove beledigingen door de man als op tegeneis van de man wegens door de vrouw gepleegd overspel.

Alleen de vrouw heeft het vonnis doen betekenen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand; de man heeft zulks nagelaten.

Het vonnis mist uitwerking voor zover daarbij echtscheiding is toegewezen op de tegeneis van de man wegens overspel van de vrouw, daar het aan de ambtenaar van de burgerlijke stand niet binnen de wettelijke termijn is betekend ten verzoeken van de partij, aan wie de eis is toegewezen (de man), zoals art. 264 B.W. voorschrijft.

Daar het vonnis alleen betekend is ten verzoeken

van de partij, aan wie de hoofdvordering is toegewezen (de vrouw), heeft het alleen echtscheiding wegens grove beledigingen ten gevolge.

Art. 298 B.W. mist derhalve toepassing en er bestaat geen beletsel voor het voorgenomen huwelijk tussen de gescheiden vrouw en haar medeplichtige in het overspel.

D... en C.. t./Ambtenaar van de Burgerlijke Stand te Antwerpen.

Advies van het O. M.

De vordering strekt er toe te horen zeggen voor recht dat het vonnis van echtscheiding, tussen partijen B. en C., geen uitwerkkel zal hebben voor zover de echtscheiding uitgesproken werd tegen de partij C., op grond van overspel. Bijgevolg wordt gevraagd te beslissen dat de beschikking van art. 298 B.W. niet van toepassing is op eisers, en dat de ambtenaar van den burgerlijken stand verplicht zal zijn de huwelijksbeloften tussen eiseres en haar voormalige medeplichtige in overspel te ontvangen, om naderhand het huwelijk tussen hen te voltrekken.

Ik heb de eer er U aan te herinneren dat het hier een vonnis betreft, waardoor de echtscheiding wordt toegestaan op hoofdeis, wegens grove beledigingen, en tevens op tegeneis wegens overspel. Het werd echter alleen betekend aan den Ambtenaar door de partij die de echtscheiding op hoofdeis bekwam.

Zodoende rijst de vraag op of deze betekening en inschrijving, de specifieke gevolgen kan ontketen, die eigen zijn aan de echtscheiding wegens overspel, indien de partij die deze laatste variëteit van echtscheiding uitgelokt heeft, naliel op hare beurt het vonnis te betekenen.

Identieke precedenten in de rechtspraak werden niet aangetroffen, zodat wij op de algemene beginselen aangewezen zijn.

1e beginsel :

De echtscheidingsproceduur is ten strengste van openbare orde. Zij werd opzettelijk ingericht op een moeilijke, ik zou bijna zeggen wiskundige wijze, ten einde de wil van de eisende partij aan een langdurige geduldspreef te onderwerpen. Van den aanvang tot het bittere eind moet de eisende partij in haar vordering volharden. Zoniet komt er geen echtscheiding tot stand.

2e beginsel :

Alhoewel art. 251 B.W. thans toelaat een wedereis in echtscheiding in te stellen door middel van eenvoudige besluiten, dient toch aangestipt dat een dergelijke tegeneis een vrij grote zelfstandigheid behoudt.

Vóór de wet van 14 December 1935, die zulks toeliet, moest de wedereis ingesteld worden zoals de hoofdeis. In de rechtspraak werd er toen zelfs ernstig over getwist of de samenvoeging van beide vorderingen mogelijk was (Vgl. Bur. Rechth. Brussel, 15 Maart 1930, P.P. nr 214 B.J. col 358). M.a.w. de zelfstandigheid der vorderingen van beide echtelingen tegenover elkaar was quasi volledig.

Thans is dit beginsel weliswaar verzacht, doch slechts in geringe mate.

Eigenlijk betekent art. 251 B.W. alleen dat de aanlegger op tegeneis ontslagen wordt van de formalistische proceduur, die de dagvaarding ten gronde voorafgaat. Het dient inderdaad gelezen te worden in verband met de artikelen 236 tot en met 241 B.W.

Maar daarbuiten zien wij de zelfstandigheid der

vorderingen in grote mate behouden blijven. De tegeneis mag immers de beslechting van de hoofdeis niet vertragen (De Page, t.I; n° 888 in fine). Regelmatig zien wij dan ook de voortzetting van een tegeneis vervolgen, nadat er reeds een eindvonnis op de hoofdeis is tussengekomen. In dit laatste geval is het voorzeker niet twijfelachtig dat ook het tweede vonnis ter overschrijving dient aangeboden te worden, wil het praktische gevolgen bekomen.

Indien echter de beide vonnissen op dezelfde echtscheidingsgrond werden gewezen wordt dit dikwijls nagelaten, bij gebrek aan practisch nut.

3e beginsel :

De verwerende partij beroept zich in deze zaak op de ondeelbaarheid der rechterlijke beslissingen. Op zichzelf beschouwd staat dit beginsel voorzeker vast.

Maar welk is in echtscheidingszaken de juridische draagwijdte van rechterlijke beslissingen ?

Het staat vast dat het vonnis de echtscheiding niet uitspreekt, maar ze enkel toelaat. « Le jugement, zegt De Page, ne modifie en rien l'état des personnes, et est dénué en soi de toute efficience » (t.I, n° 924).

Wij staan hier wellicht voor de strengste toepassing van het oud adagium « Idem est non significari et non esse ». In echtscheidingszaken is niet het vonnis, maar de betekening aan den ambtenaar van den Burgerlijken Stand het doorslaggevend element.

Wordt het vonnis niet binnen de voorgeschreven termijn betekend dan vervalt het zelfs. In tegenstelling met andere vonnissen wordt het alsdan onverbiddelijk een louter historisch document zonder de minste juridische kracht.

4e beginsel :

Als de betekening van zoveel belang is, dient zorgvuldig te worden onderzocht wie bevoegd is ze te doen.

Ik heb mij het volgende afgevraagd. Iemand bekomt een vonnis dat de echtscheiding toelaat. Gedurende het proces echter heeft de eiser langzamerhand zijn belangstelling voor het geding verloren en hij verwaarloost de voorgeschreven betekening te doen. Intussen heeft de partij, tegen wie de echtscheiding toegelaten werd, kennis aangeknoopt met een derde en zij wenst de echtscheiding om met hem in het huwelijk te kunnen treden. Kan zij in dit geval het initiatief nemen en zelf het vonnis doen betekenen ?

Merken wij op dat zulks in andere processen voorzeker mogelijk zou zijn, want de betekening van een vonnis wordt algemeen beschouwd als de meest formele vorm van berusting.

In echtscheidingszaken echter is dit formeel uitgesloten. Men kan niet tegen zichzelf betekenen.

De bewoordingen van art. 264 B.W. laten dienaangaande geen twijfel. Het artikel zegt uitdrukkelijk « de echtgenoot die het vonnis bekomen heeft, is gehouden »...

Dienaangaande kan ik trouwens verwijzen naar Beltjens, comm. op art. 264, sub nr 1. « Le défendeur ne pourrait requérir l'officier public de prononcer le divorce ». (verwijzend naar Arntz, t.I, n° 429). Deze rechtsleer komt weliswaar uit de tijd toen de ambtenaar de echtscheiding nog uitsprak, maar de tegenwoordige betekening vervangt eenvoudig deze uitspraak. Merken wij trouwens op dat onder het oud regiem de partij, die de echtscheiding bekomen had, bovendien gehouden was *persoonlijk* vóór den Ambtenaar te *verschijnen* (Beltjens sub nr 12) en dat de niet aanwezigheid van deze partij bij het uitspreken der echtscheiding, als een oorzaak van *nietigheid* werd beschouwd (Id. sub 19).

Dit alles stemt weer volledig overeen met de economie van de wetgeving in zake echtscheiding, die op elke verslappening in de wil van de eisende partij speculeert.

5e beginsel :

Opdat de sanctie van artikel 298 B.W. van toepassing zou zijn op de overspelige echtgenoot, volstaat niet dat het overspel uit het vonnis blijkt, al bleek het dan ook zonneklaar. Neen, het vonnis moet uitdrukkelijk de echtscheiding *om die reden* toestaan. (Zie Beroep Luik, 3 Maart 1917, Pas. II, 191).

In het licht van de voorgaande beschouwingen kunnen wij daaraan toevoegen dat het vonnis op dien grond moet uitgesproken en... *betekend* zijn door de partij, die het op dien grond bekomen heeft.

Besluit : wij moeten dus wel aannemen dat de betekening, die te dezer zake door aanlegster gedaan werd, alleen de echtscheiding wegens grove belediging voor gevolg heeft gehad.

Voor zover het vonnis de echtscheiding uitspreekt op tegeneis en wegens overspel, is het vervallen tot de rang van historisch document. Het heeft geen juridisch gevolg meer, omdat er één proceduurschakel ontbreekt, nl. de onmisbare betekening door hem, die het vonnis op dien grond bekomen heeft.

Ik ben er mij van bewust dat deze oplossing in dit geval niet van aard is de goede zeden te bevorderen. Maar het lijkt mij dat de wet geen andere oplossing duldt.

Bij nader toezien is dit geval trouwens niet zo uitzonderlijk. Het gebeurt immers dagelijks dat een vonnis van echtscheiding het bestaan van overspel in feite vaststelt, zonder dat zulk vonnis de sanctie van art. 298 B.W. meebrengt. Meestal wordt het overspel voorgesteld als één der feiten, die grove beledigingen uitmaken, en dan is art. 298 B.W. niet van toepassing.

De vordering van eiseres mag derhalve toegestaan worden, doch het ware wenselijk de kosten ten haren laste te leggen. De Ambtenaar heeft inderdaad gehandeld overeenkomstig een oude dienstbrief van het Parket, waarvan niet met zekerheid kan uitgemaakt worden of hij wel op een gelijkaardig geval betrekking heeft.

Vonnis

Aangezien de eis ertoe strekt te horen zeggen voor recht, dat het vonnis van echtscheiding, door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen geveld op 27 Januari 1948, ten verzoeken van B... en ten laste van aanlegster C., ter wille van niet-tijdige overschrijving, geen uitwissel zal hebben; dienvolgens te horen zeggen dat op aanleggers de beschikkingen van art. 298 van het Burgerlijk Wetboek niet toepasselijk zijn en te horen bevelen dat verweerder verplicht zal zijn, mits inachtneming van de gebruikelijke wettige voorschriften, de huwelijksbeloften van aanleggers te ontvangen, om later, na de wettige termijn, hun huwelijk te voltrekken;

Aangezien verweerder opwerpt dat hij terecht geweigerd heeft over te gaan tot de publicaties, voorzien bij art. 63 en volgende van het Burgerlijk Wetboek, omdat bleek uit het hem voorgelegde vonnis dat de echtscheiding werd toegelaten op grond van een vonnis, uitgesproken wegens overspel;

Aangezien ter zake vaststaat, dat bij één zelfde vonnis de echtscheiding werd toegestaan op de hoofdeis wegens grove beledigingen en op de tegeneis wegens overspel en dat dit vonnis alleen werd betekend aan de ambtenaar van de Burgerlijke Stand door de partij, die de echtscheiding op de hoofdeis bekwam;

Aangezien aldus de vraag dient opgelost te worden of deze betekening en inschrijving de specifieke gevolgen kan ontketenen, die eigen zijn aan de echtscheiding wegens overspel, indien de partij, die deze laatste variëteit van echtscheiding uitgelokt heeft, naliel op hare beurt dit vonnis te doen betekenen;

Aangezien verweerder opwerpt :

1° dat, wanneer het vonnis in het voordeel van beide partijen is uitgesproken, het volstaat dat een van beide partijen, de meest geréde, tot de notificatie van art. 264 Burgerlijk Wetboek overgaat;

2° dat het beginsel van de onverdeelbaarheid van het vonnis er zich tegen verzet, dat een partij dat gedeelte van een gerechtelijke uitspraak inroept dat blijkt haar voordelig te zijn, maar het overige van die uitspraak miskent en van de hand wijst, en het Burgerlijk Wetboek meer bepaaldelijk in zake echtscheiding de partijen vrijlaat de uitvoering van het vonnis al dan niet te voltrekken, doch niet om het slechts gedeeltelijk te voltrekken;

3° dat, al moest aangenomen worden dat B., omdat hij het vonnis niet heeft betekend, vervallen is van het voordeel der toegestane echtscheiding wat hem betreft, dan nog deze omstandigheid niet tot gevolg heeft tussen aanleggers het verbiedend beletsel van art. 298 Burgerlijk Wetboek te doen verdwijnen, daar het in strijd zou zijn met de openbare orde, indien het van een van beide partijen zou afhangen of de echtscheiding zal voltrokken worden in die omstandigheden, die zij zal bepalen of de overspelige echtgenoot al dan niet met zijn medeplichtige in het huwelijk zal kunnen treden vóór het verstrijken van de termijn van drie jaar;

Aangezien vooraf de volgende algemene beginselen dienen in herinnering te worden gebracht :

- 1° de echtscheidingsproceduur is ten strengste van openbare orde. Tot het einde moet de eisende partij in hare vordering volharden;
- 2° alhoewel art. 251 Burgerlijk Wetboek toelaat een wedereis tot echtscheiding in te stellen door middel van eenvoudige besluiten, behoudt een dergelijke tegeneis zijn zelfstandigheid;
- 3° de echtscheiding wordt niet door het vonnis uitgesproken, doch enkel toegestaan;
- 4° het vonnis van echtscheiding kan alleen geldig betekend worden door de partij die het bekomen heeft;
- 5° de sanctie van art. 298 Burgerlijk Wetboek kan alleen worden toegepast, wanneer het vonnis uitdrukkelijk de echtscheiding wegens overspel toestaat;

Aangezien ter zake vaststaat, zoals hierboven vermeld, dat het vonnis niet betekend werd door de aanlegger op tegeneis, die de echtscheiding wegens overspel zijner echtgenote bekwam, en dat aldus de betekening, die door aanlegster gedaan werd, alleen de echtscheiding wegens grove beledigingen voor gevolg heeft gehad;

Aangezien verweerder nochtans te goeder trouw en zich steunende op een brief van het Parket, geweigerd heeft tot de publicaties over te gaan, en de kosten dan ook ten laste van aanleggers dienen te worden gebracht;

Om deze redenen,

De Rechtbank, gehoord in openbare zitting van 30 Juni 1949, het eensluidend advies, in de Nederlandse taal, van dhr E. Ceulemans, rechter, het ambt van Openbaar Ministerie waarnemend, bij toepassing van art. 205 der wet op de Gerechtelijke Organisatie;

Rechtdoende op tegenspraak;

Alle andere en strijdige besluiten verwerpend;

Zegt voor recht dat het vonnis van echtscheiding, geveld ten verzoeken van B., lastens verzoekster C., door de Rechtbank van eerste aanleg, alhier, in datum van 27 Januari 1948, wegens niet tijdige overschrijving geen uitwerksel zal hebben;

Zegt derhalve dat de bepalingen van art. 298 Burgerlijk Wetboek op aanleggers niet toepasselijk zijn;

Beveelt dat verweerder zal gehouden zijn, mits inachtneming van de gebruikelijke wettige voorwaarden, de huwelijksbeloften van aanleggers te ontvangen, om later, na de wettige termijn, hun huwelijk te voltrekken;

Legt de gedingskosten ten laste van aanleggers.

NOOT: Krachtens art. 276 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek, zoals dit is gewijzigd bij de wet van 27 Maart 1915, wordt het huwelijk ontbonden door het vonnis en de inschrijving van de daarbij uitgesproken echtscheiding in de registers van de burgerlijke stand, practisch dus door die inschrijving.

De inschrijving kan geschieden op verzoek van beide partijen of van één van haar; de rechtsgevolgen zijn dezelfde onverschillig of de inschrijving is geschied op verzoek van de partij op wier vordering de echtscheiding is uitgesproken dan wel op verzoek van de partij tegen wie het vonnis is gewezen. De moeilijkheid, die aanleiding heeft gegeven tot bovenstaand vonnis van de Antwerpse rechtbank, kan zich dus in Nederland niet voordoen.

In het stelsel van de Belgische wet lijkt het vonnis ons juist.

Het verbod van huwelijk met de medeplichtige aan het overspel luidt in art. 89 Ned. B.W. nog onbeperkt; in de praktijk wordt het echter ontdoken doordat het echtscheidingsvonnis in de regel niet vermeldt met wie het overspel heeft plaats gehad. Het Hof te Amsterdam (21 November 1919, N.J. 1920, 174) heeft beslist, dat de eiser niet kan vorderen, dat deze naam in het vonnis vermeld wordt. (Zie Asser-Scholten, Familierecht, 7e druk, blz. 55).

In Frankrijk werd het verbod van art. 298 CC. bij de wet van 15 December 1904 opgeheven. (Zie Planiol-Ripert, Traité élémentaire de droit civil, 4e uitg. nrs 810, 1192 en 1193).

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT (Zetelend als Rechtbank van Koophandel)

6 April 1949

Voorzitter : M. Byvoet.

Rechters : M.M. Pexsters en Leen.

Pleiters : Mrs. Meyers en Andries (Brussel).

1. Bevoegdheid van de rechtbank van Koophandel.
— *Vordering tot schadevergoeding wegens het veroorzaken van dood of lichamelijk letsel.*
2. Aanhangigheid. — *Niet-aanhangigheid van hoofzaak wegens het niet stellen van een pleitbezorger.*
— *Dientengevolge niet-aanhangigheid van op grond van verknochtheid verwezen geschillen.*

1. *Ingevolge artikel 12, laatste lid, van de Wet op de Bevoegdheid mogen de Rechtbanken van Koophandel in geen geval kennis nemen van geschillen, die tot voorwerp hebben het herstel van de door iemands dood of lichamelijk letsel veroorzaakte schade, ook niet, indien die geschillen op grond van*

verknochtheid bij vonnis naar haar verwezen zijn.

Indien de Burgerlijke Rechtbank echter ook fungeert als Rechtbank van Koophandel is zij als Burgerlijke Rechtbank bevoegd om van die geschillen kennis te nemen.

2. *Daar eiser in de zaak, waarin hij voor de Rechtbank, zetelende in handelszaken, gedagvaard heeft, geen pleitbezorger heeft gesteld voor de Rechtbank, zetelende in burgerlijke zaken, is zijn vordering bij deze rechtbank niet aanhangig gemaakt; dientengevolge konden met deze niet aanhangige vordering samenhangende geschillen op grond van verknochtheid bij vonnis van verwijzing evenmin bij die Rechtbank aanhangig worden gemaakt.*

Rouma A. t/ Vanderstraeten I., Rouma H. t/
Vanderstraeten, Vanderstraeten I. t/ Rouma H.

Overwegende dat aanlegger bij geboekt exploit van deurwaarder Willems te Hasselt, d.d. 15 December 1948, ter Griffie ingeschreven onder nummer 5805 der rol, verweerder heeft gedagvaard voor deze Rechtbank, zetelende in handelszaken, tot betaling ener schadevergoeding van 12.118,80 frank, wegens materiële schade en onbruikbaarheid van zijn voertuig gedurende zes dagen, voortspruitend uit de botsing tussen beider autovoertuigen de 16 December 1947 op de weg Hasselt-Zonhoven;

Overwegende dat hij op zelfde datum door geboekt exploit van dezelfde deurwaarder verweerder dagvaardde voor de Heer Vrederechter te Hasselt, een vergoeding eisend van 2.050 frank tot vergoeding der lichamelijke kwetsuren en de daaruit voortspruitende onkosten en werkonbekwaamheid, veroorzaakt door dezelfde botsing;

Overwegende dat verweerder op zijne beurt aanlegger heeft gedagvaard bij geboekt exploit van deurwaarder Wacquez te Hasselt, dato 10 December 1948, voor de Heer Vrederechter te Hasselt tot betaling ener som van 9.796,90 frank als vergoeding der stoffelijke schade, aan zijn auto's veroorzaakt tengevolge van dit zelfde verkeersongeval;

Overwegende dat de Heer Vrederechter om mogelijke strijd tussen de te wijzen vonnissen te voorkomen beide laatste zaken bij toepassing van art. 37 bis en ter der wet op de bevoegdheid op grond van verknochtheid naar de Rechtbank van eerste aanleg, zetelende in handelszaken, heeft verwezen, waar het eerste hierboven aangehaald geschil aanhangig was gemaakt;

Overwegende dat de drie zaken als zijnde het gevolg van één en dezelfde botsing verknocht en samenhangend zijn;

Overwegende nochtans, dat ingevolge artikel 12, laatste lid van de wet op de bevoegdheid in geen geval de rechtbanken van koophandel kennis mogen nemen van geschillen, die de herstelling van de door de dood van een persoon of door lichamelijk letsel of ziekte veroorzaakte schade tot voorwerp hebben;

Overwegende dat de Rechtbank, bij dewelke deze zaken door aanlegger en door de vonnissen van verwijzing zijn aanhangig gemaakt, in zoverre zij zetelt als handelsrechtbank, niet kennis mag nemen van de verknochte en samenhangende zaken, die verband houden met een lichamelijk letsel, doch dat zij zich niettemin niet onbevoegd kan verklaren, wijl burgerlijke en handelszaken hier te Hasselt tot de kennisneming behoren van één en dezelfde burgerlijke rechtbank;

Overwegende dat aanlegger Rouma geen pleitbezorger heeft gesteld en zijn eis dientengevolge niet

voor de Burgerlijke Rechtbank aanhangig is gemaakt, terwijl de beide vonnissen van verwijzing de geschillen niet konden aanhangig maken tegelijk met een zaak, die zelf niet hangende was voor deze Rechtbank;

Gelet op de voorschriften van de artikelen 2, 30 tot 37 der wet van 15 Juni 1935, welke nageleefd zijn;

Om deze beweegredenen :

De Rechtbank, optredende als Rechtbank van Koophandel, stelt vast dat de drie hierboven aangehaalde eisen onderling verknocht en voor samenvoeging vatbaar zijn;

Zegt voor recht dat de Rechtbank van koophandel geen kennis mag nemen van deze gezamenlijke eis, ter beoordeling van dewelke enkel de burgerlijke rechtbank bevoegd is;

En, uitspraak doende als burgerlijke rechtbank van eerste aanleg, verklaart dat de eis van Rouma t/ Vanderstraeten, volgens dagvaarding van 15 December 1948 strekkende tot herstel ener stoffelijke schade van 12.218,20 frank, wegens het niet stellen van een pleitbezorger, voor haar niet aanhangig is gemaakt en door haar niet in aanmerking kan genomen worden evenmin als de beide andere eisen, die op hun beurt wegvallen, omdat zij niet aanhangig kunnen gemaakt worden samen met een eis, die zelf voor haar niet hangende is;

Verwijst de partijen ten einde zich te voorzien als naar recht en laat de kosten van de handelszaak, ingeschreven ter rol sub nummer 5805, ten laste van aanlegger en die in beide voor deze rechtbank verwezen zaken, welke aangehouden werden, eveneens ten laste van de respectievelijke aanleggers.

NOOT. — Vgl. wat betreft de bevoegdheid van de Rechtbank van Koophandel : Rb. v. Kh. Aalst, 22 Juli 1947, R. W. 1947-1948, 616; Rb. v. Kh. Sint Niklaas, 19 Augustus 1947, R. W. 1947-1948, 264; Rb. v. Kh. Gent, 30 October 1947, R. W. 1947-1948, 523.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

3e Kamer — 12 Februari 1948.

Referendaris : M. Cloquet.

Pleiters : Mrs Remacle (Luik) en Van de Castele.

1. Verweer in strijd met eigen houding in het geding.
2. Dagvaarding. — Gedeeltelijke afstand van vordering door een der eisers kan in casu slechts leiden tot akte-verlening.

1. Verweerder is niet meer bevoegd het verweer te voeren, dat beide eisers tegenover hem als vennootschap onder gemeenschappelijke naam zijn opgetreden, nadat hij in drie voorafgaandelijke conclusies, welke hij aan eisers heeft doen toekomen, dezen heeft aangemerkt als hebbende gehandeld ieder in eigen naam, ook al heeft hij bedoelde conclusies niet nedergelegd.

2. De verklaring van een van beide eisers, dat hij van zijn vordering afstand doet voor het gedeelte, dat slechts zijn mede-eiser aangaat, waarbij hij echter niet bepaalt op welke feiten en op welke bedragen deze afstand betrekking heeft, terwijl deze niet door verweerder is aanvaard, kan slechts leiden tot akte-verlening.

Lefèvre R. en N. t/ Caducque.

Overwegende dat de vordering sub n° 16.839 tot de betaling strekt, door verweerder, van 96.949,10 fr., bedrag van 12 geprotesteerde wissels welke verweerder geaccepteerd had tot vereffening van zijn schuld jegens eisers uit hoofde van levering van breimachines;

Overwegende dat de vordering sub n° 17.085 tot de betaling strekt door verweerder van 123.775,56 fr., bedrag van een tweede reeks wissels om dezelfde reden geaccepteerd en waarvan een zeker aantal geprotesteerd zijn terwijl de andere door eisers niet werden aangeboden;

dat laatstvermelde vordering daarenboven ertoe strekt schadelijk voor eisers te horen verklaren, als daad van oneerlijke mededinging, het feit dat verweerder in de dagbladen aankondigingen heeft laten verschijnen om te laten kennen dat er door zijn bemiddeling geld te huis kon verdiend worden « met de breimachines voorzien van de laatste verbeteringen welke geen ander merk bezit »;

Overwegende dat beide vorderingen verknocht zijn en dienen samengevoegd;

Overwegende dat verweerder oppert dat eisers samen regelmatig handel drijven onder de handelsbenaming « Lefèvre frères » en beide als vennoten te zijnen aanzien opgetreden zijn onder andere wanneer R. Lefèvre de wissels getrokken heeft : « Pour Lefèvre frères », zodat hij, verweerder, naar zijn inzien, gerechtigd is te beschouwen dat er tussen eisers een vennootschap in gezamenlijke naam bestaat welke alleen het recht heeft in rechte te handelen nopens de rechtsdaden waarop de dagvaarding steunt;

Overwegende dat verweerder weliswaar ten aanzien van eisers in voormelde omstandigheden het recht had, naar zijn keuze, al dan niet gewag te maken van het bestaan van de vennootschap en in het eerste geval te beweren dat hij uitsluitend met de rechtspersoon van de vennootschap gehandeld heeft;

doch dat eenmaal dat hij stelling genomen heeft voor één van beide houdingen hij naderhand op de gedane keus niet meer mag terugkomen;

Overwegende dat het vaststaat dat verweerder tot driemaal toe sedert de dagvaarding aan eisers de tekst heeft laten geworden van besluiten welke als bestanddelen van de zaak dienen beschouwd te worden alhoewel verweerder bedoelde besluiten niet neerlegt, en waarin verweerder ten gronde concludeerde zonder tegen te stellen dat hij niet met eisers in eigen naam doch alleen met hunne vennootschap zou gehandeld hebben;

dat verweerder integendeel, in bewuste besluiten, een tegenvordering tegen eisers in eigen naam instelde, gesteund op hetzelfde contract als dit welk ten gronde van de hoofdvordering ligt;

Overwegende dat het aldus bewezen is dat verweerder eisers beschouwd heeft als hebbende in eigen naam gehandeld en dat de vordering in hun eigen naam ingeleid ontvankelijk is;

Overwegende dat Hector Lefèvre in zijne besluiten verklaart van de vordering afstand te doen in zoverre verweerder zich uitsluitend ten aanzien van zijn broeder René zou verbonden hebben;

dat er bij gebrek aan bepaling van de daden of van de sommen waarop voormelde verklaring draagt en bij gebrek aan aanvaarding van de afstand door verweerder, er tegenwoordig aan bedoelde verklaring geen ander gevolg kan gegeven worden dan er akte van te verlenen;

(Het overige zonder belang).

VREDEGERECHT VAN BERCHEM

19 April 1949.

Vrederechter : M. Baeten.

Pleiters : Mrs. Meeus en Van der Mensbrughe.

Bevoegdheid van de vrederechter t.a.v. geschillen uit verkoop van zaden, meststoffen en veevoeders.

De bepalingen van art. 3, 9° van de wet op de bevoegdheid van 25 Maart 1876, zoals gewijzigd bij K. B. n° 63 van 13 Januari 1935, breiden de algemene bevoegdheid van de vrederechter slechts uit « mits de koper geen daad van koophandel verricht heeft. »

T.a.v. geschillen, ontstaan uit de verkoop van zaden, meststoffen en veevoeders, is de rechterlijke bevoegdheid ratione materiae als volgt geregeld, « indien de koper een daad van koophandel heeft verricht » : 1. de koper is eiser en de verweerder heeft geen daad van koophandel verricht : vrederechter bevoegd tot 10.000 frs. en de Rechtbank van Eerste Aanleg boven dat bedrag; 2. De koper is eiser en de verweerder heeft een daad van koophandel verricht : Vrederechter bevoegd tot 2000 frs. en de Rechtbank van Koophandel boven dat bedrag; 3. De verkoper is eiser : vrederechter bevoegd tot 2000 frs. en de Rechtbank van Koophandel boven dat bedrag.

N.V. Svalof t/ N.V. Etablissements P. Debrouy.

Aangezien de eis ertoe strekt verweerder zich te zien en te horen veroordelen om aan aanlegster te betalen als schadevergoeding een bedrag van frank 143.750,— onder voorbehoud te vermeerderen of te verminderen of nader te bepalen in de loop van het geding, samen met de gerechtelijke interesten en de kosten van het geding;

Gehoord partijen in hunne middelen en besluiten;

Aangezien de eis steunt op een verkoop van zaden door verweerder aan aanlegster gedaan;

Aangezien verweerder besluit tot Onze onbevoegdheid;

Aangezien de eis niet valt binnen de perken van Onze algemene bevoegdheid, vastgesteld bij artikel 2 van de wet op de bevoegdheid, gewijzigd bij Koninklijk Besluit N° 63 van 13 Januari 1935 en bij de wetten van 20 Maart 1948 en van 28 Juni 1948;

Aangezien aanlegster aanvoert dat Wij krachtens N° 9 en de daaropvolgende alinea van artikel 3 van de Wet op de bevoegdheid, gewijzigd bij hogervermeld koninklijk besluit, bevoegd zijn om van de eis kennis te nemen;

Aangezien bedoelde bepalingen de perken van Onze algemene bevoegdheid slechts uitbreiden « mits de koper geen daad van koophandel verricht heeft »;

Aangezien dienvolgens voor de geschillen, betreffende de verkoop van zaden, meststoffen en veevoeders, wanneer de koper een daad van koophandel heeft verricht, de bevoegdheid vastgesteld wordt als volgt :

a) De koper is aanlegger en de verweerder heeft geen daad van koophandel verricht — de Vrederechter is bevoegd tot de waarde van 10.000 frank en de Rechtbank van eerste aanleg boven die waarde;

b) De koper is aanlegger en de verweerder heeft een daad van koophandel verricht — de Vrederechter is bevoegd tot de waarde van 2.000 fr. en de Rechtbank van Koophandel boven die waarde;

c) De verkoper is aanlegger — De Vrederechter is bevoegd tot de waarde van 2.000 fr. en de Rechtbank van Koophandel boven die waarde;

Aangezien vaststaat dat, bij de ter zake bedoelde verkoop de koper (aanlegster) een daad van koophandel heeft verricht;

Aangezien wij dus onbevoegd zijn om van de eis kennis te nemen (Zie : Braas; Précis de Procédure civile, 3° uitgave, deel I, n° 513-514; Van Bauwel, Handboek van het Burgerlijk Procesrecht, boek II, bl. 28; Rép. Pratique du Droit Belge, V° Ressort et Compétence des Tribunaux, 48);

Om deze redenen,

Uitspraak doende tegensprekelijk, verklaren Ons onbevoegd om van de eis kennis te nemen, verwijzen de partijen om zich te voorzien waar in rechte behoort en veroordelen aanlegster tot de kosten.

NOOT : Anders Rechtbank van Koophandel te Brugge, 18 December 1947, R. W. 1947-1948, 777 : de vrederechter alleen is bevoegd om kennis te nemen van geschillen uit verkoop van zaden, meststoffen en veevoeders, zelfs wanneer de koper een daad van koophandel gesteld heeft.

BIBLIOGRAPHIE

SCHOLTEN Paul (Prof.). — *Verzamelde geschriften.*

— Samengesteld door Mr. G. J. Scholten, Mr. Y. Scholten en Prof. Mr. M. H. Bregstein. — Deel 1. — N.V. Uitgeversmaatschappij W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1949.

Wanneer Prof. Paul Scholten, nu drie jaar geleden, plotseling overleed, tijdens zijn overtocht naar Amerika, heeft hij in de Nederlandse rechtswetenschap een gapende leegte achtergelaten. In de juristenwereld van Nederland was zijn gezag uitzonderlijk groot.

Op het gebied van het privaatrecht heeft hij aan de Nederlandse wetenschap bijdragen geleverd van ongeëvenaarde betekenis. Noemen wij in de eerste plaats het « Algemeen deel » van Asser's « Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht », dit nooit genoeg geprezen meesterwerk, waarin de grondslagen van het burgerlijk recht op zo meesterlijke wijze worden ontleed dat misschien geen enkele rechtsliteratuur een gelijkwaardig werk kan aanwijzen.

Verder de bewerking van de twee eerste delen van Asser's Handleiding, waarin het familierecht, de rechtspersoonlijkheid en het zakenrecht worden uiteengezet op zulke lumineuse wijze. Eindelijk de ontelbare noten en artikelen in de Nederlandse jurisprudentie en in het W.P.N.R.

Deze activiteit van Prof. Scholten ware voldoende geweest om hem te bestempelen tot een van de meest hoogstaande grootmeesters der rechtswetenschap.

Prof. Scholten heeft het echter niet gelaten bij zijn privaat-rechtelijke studiën. Zijn brede geest heeft dieper willen doorgraven en van ongemene waarde zijn zijn bijdragen op het gebied van de rechtsphilosophie en van de algemene rechtsleer.

Ook in Vlaanderen is deze Nederlandse geleerde ten zeerste gewaardeerd en geliefd. Wij vergeten niet dat hij, reeds op gevorderden ouderdom, zich verschillende malen de moeite getroostte onze rechtskundige con-

gressen bij te wonen en er zelfs het woord te voeren. Hij was vol belangstelling en liefde voor het stamverwante volk en degenen die hem het laatste vooroorlogse jaar te Gent gehoord hebben zullen niet licht de beminnelijke verschijning en het klaar betoog van de geleerde jurist vergeten.

Het is een geluk dat men thans besloten heeft tot het uitgeven van de Verzamelde Geschriften van Prof. Scholten. Immers, veel van wat hij geschreven heeft, vooral op het gebied van de algemene rechtsleer en de rechtsphilosophie is in de boekhandel onvindbaar geworden of ligt verspreid in allerlei tijdschriften.

Van de Verzamelde geschriften is thans het eerste deel verschenen, piëteitvol verzorgd door Mr. G. J. Scholten, Mr. Y. Scholten en Prof. Mr. M. H. Bregstein.

De opstellen die in dit deel verzameld werden betreffen uitsluitend de rechtsphilosophie. Het tweede deel zal gewijd zijn aan de geschriften betreffende geloof en politiek, terwijl de derde en vierde delen zullen gevuld worden met geschriften aangaande het positief recht.

In zijn laatste levensjaar was het de bedoeling van Prof. Scholten een uitgebreid boek samen te stellen waarin hij een synthese zou geven van zijn denken op het gebied der algemene rechtsleer en der wijsbegeerte van het recht. Hij heeft ongelukkig slechts het eerste hoofdstuk van dit ontworpen boek kunnen uitwerken. Dit eerste hoofdstuk, onder de titel van « Kenmerken van het Recht » staat aan het hoofd van het eerste deel der Verzamelde geschriften. Het was reeds gegroeid tot een uitgebreide uiteenzetting van 120 bladzijden en de leatuur ervan doet ons ten zeerste betreuren dat het boek niet is kunnen afgewerkt worden, daar het zonder twijfel een der meesterwerken zou geworden zijn van de Nederlandse rechtsliteratuur.

Verder vinden wij in dit eerste deel de reeds bekende opstellen, die destijds gebundeld waren in het boek « Beschouwingen over het recht »; de reeks voordrachten over « Rechtsbeginselen »; de merkwaardige studie over « De structuur der rechtswetenschap » destijds uitgegeven door de Nederlandse Academie voor Wetenschappen; en eindelijk de ontroerende afscheidsrede welke Prof. Scholten uitsprak in de Universiteit te Amsterdam bij zijn op rust gaan.

Als laatste stuk wordt gedrukt de voordracht welke Prof. Scholten zou houden aan de Harvard University in de Verenigde Staten over « De soevereiniteit » en die hij door zijn onverwacht verscheiden niet heeft kunnen uitspreken.

Deze korte bespreking leent zich natuurlijk niet tot een ontleding van de gedachtenwereld van Prof. Scholten en wij kunnen enkel onderlijnen welke machtige indruk op ieder jurist de leatuur of het herlezen van deze opstellen moet maken.

Doorheen deze menigvuldige uiteenzettingen vinden wij steeds het leitmotiv terug dat het opperste doel zowel van rechtspraak als van rechtstheorie het zoeken is naar gerechtigheid, waarvan het wezen zich openbaart in de gewetensdrang. Doch deze stelling wordt uiteengezet met alle hulpmiddelen van een oneindige kennis zowel van theorie als van praktijk en in een stijl die men zelden zo zuiver en zo verrijnd in rechtstheoretische werken aantreft.

De samenbundeling van deze opstellen doet nog duidelijker de verheven figuur van Prof. Scholten uitkomen en doet in hem bewonderen, naast de diepe denker, de grote rechtvaardige mens.

De uitgave van deze Verzamelde geschriften is een weldaad voor de Nederlandse rechtswetenschap.

René Victor.

KETELAER C. — De openbare onderstand. — N.V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen - Brussel - Gent - Leuven. — 1949.

De afzonderlijke uitgave van de wet van 10 Mei 1925 op de openbare onderstand, met de aanvullende bijvoegsels, in een handig boekje zal uitermate dienstig zijn voor de velen die zich onledig te houden hebben met de vraagstukken door deze belangrijke wet geregeld.

J. M.

ORBAN Paul. — Louage de services au Congo Belge. — Le contrat d'emploi. — Met de medewerking van Pierre de la Croix d'Ogimont. — Ferd. Larcier. — Brussel. — 1949.

De beide auteurs zijn specialisten van het koloniaal recht en gehecht aan het contentieux van belangrijke koloniale firmas. Ze zijn dus uitzonderlijk deskundig op het gebied dat het voorwerp van dit boekje uitmaakt, namelijk « het dienstkontraat op Congolees gebied voor niet inlanders. »

De theoretische uiteenzetting is klaar en overzichtelijk en de voorwaarden van het dienstkontraat, alsmede de gevolgen en het einde ervan worden op bevattelijke wijze uiteengezet.

Voor al kostbaar is de vermelding van een zeer uitgebreide rechtspraak, hoofdzakelijk van rechtsmachten in Congo, die over het algemeen niet zo gemakkelijk te vinden is.

Voor de vele personen die dienst nemen in de kolonie zal dit boekje een onmisbaar vade mecum zijn.

J. M.

BALIELEVEN

VERBOND DER BELGISCHE ADVOCATEN

De jaarlijkse algemene vergadering van het Verbond der Belgische Advocaten werd gehouden te Gent op 2 Juli l.l., in tegenwoordigheid van de heer Moreau de Melen, minister van Justitie.

Na de traditionele woorden van welkom, uitgesproken door de heer Stafhouder Boddaert aan de vertegenwoordigers van de vreemde balies en aan de leden van het Verbond, werden bloemen neergelegd aan de voet der twee gedenktekenen die de herinnering bestendigen aan de Gentse advocaten, gevallen voor het Vaderland.

Nadien werd de algemene vergadering gehouden onder voorzitterschap van Mr Albert Lilar, die in de eerste plaats de tegenwoordigheid begroette van de vreemde confraters: Mrs Robert Martin, van de balie van Parijs; Van Rossem, Stafhouder te Rotterdam; Blom, secretaris van de Raad der Orde te Rotterdam; Giltay Veth, secretaris van de Raad der Orde te Amsterdam; Reise, Stafhouder, en Loesch, van de balie van Luxemburg.

Tussen de aanwezigen merkte men op: Mr Paul Struye, oud-minister van Justitie en oud-secretaris-generaal van het Verbond; Mr Ch. Gheude, voorzitter van de Union Internationale des Avocats; Mr H. Van Leynseele, oud-voorzitter van het Verbond; Mr Gobben, Stafhouder te Charleroi; Mr Van Reepinghen, bestuurder van het Journal des Tribunaux; Mr Soudan, oud-Stafhouder; Mr Chevalier, Mr Willems, Mr Tienrien, Mr E. Van Weddingen, oud-secretaris-generaal; Mr de Radzitzky d'Ostrowick, Mr Harmignie,

Mr Sasserath, Mr Dorff, Mr Blanchaert, Mr De Rijke, Mr Eeckhoudt, enz.

Hadden zich doen verontschuldigen : de heer Stafhouder Thomas Braun; M. Soskice, solicitor generaal van Engeland; Mr Drost, voorzitter van de Nederlandse Advocatenvereniging; Mr Ribet, Stafhouder te Parijs; Mr P. Tschoffen, Mr Musch, Mr Philippart, Mr de Ranitz, bestuurder van de Nederlandse Advocatenvereniging; Mr Nysingh, Stafhouder te Den Haag.

Na de lezing van de verslagen van Mr Thiebault, secretaris-generaal, en van Mr Landrien, algemeen schatbewaarder, werd er overgegaan tot de statutaire verkiezingen.

Het nieuw bureel werd bij eenparigheid op de volgende wijze samengesteld : de heer Stafhouder Theo Collignon, voorzitter; Mr Leonce Lagae, van Gent, en Mr Emile Janson, onder-voorzitters; Mr Emmanuel Thiebault, secretaris-generaal; Mr Felix Landrien, algemeen schatbewaarder; Mrs Diercxsens en Callewaert, secretarissen; Mrs Janne en C. A. Ugeux, bijgevoegde secretarissen; Mr Marie-Rose Hennebicq, bijgevoegde schatbewaarder.

Mrs Emile Janson en Van de Velde-Winant stelden het indienen voor van een wetsvoorstel op de zaakwaarnemers, dat door de vergadering werd goedgekeurd.

De heer Stafhouder Van den Berghe en Mr Feye ontwikkelden uiterst interessante beschouwingen over het vraagstuk van het fiscaal « forfait ».

De heer Stafhouder Albert Chomé vestigde de aandacht van de vergadering op de diepere oorzaak van de crisis, welke bestaat bij de Belgische balies en op de noodzakelijkheid de uitoefening van het beroep van advocaat aan te passen aan de vereisten van een nieuwe maatschappij in volle evolutie. Hij kwam met heftigheid op tegen de aantasting van de waardigheid van het beroep van advocaat en tegen de onrechtvaardigheden van het tegenwoordig fiscaal regime.

De heer Moreau de Melen, minister van Justitie, antwoordde aan de heer Stafhouder Chomé met de maat en de tact die elk van zijn tussenkomsten kenmerken. Hij beloofde een einde te stellen aan de vernederende controle, die wordt opgelegd aan de advocaten die hun geditneerde klanten bezoeken in de gevangenissen. En vol begrip voor de bezwaren, uiteengezet door de heer Stafhouder Chomé, verzekerde hij de vergadering dat het zijn oprechte wens was bij te dragen, in de mate zijner middelen, tot afschaffing van al wat de waardigheid der balie en haar sociale invloed zou kunnen belemmeren.

De heer voorzitter Collignon besloot de vergadering door de bijeenroeping aan te kondigen van drie algemene vergaderingen in October, November en December, ten einde beslissingen te nemen betreffende het vraagstuk van de zaakwaarneming, het fiscaal probleem en de oprichting van een pensioenkas.

CONFERENTIE VAN DE BALIE BIJ HET HOF VAN BEROEP TE GENT

In haar vergadering van 8 Juli l.l. heeft de Conferentie van de Balie bij het Hof van Beroep te Gent haar bestuur als volgt samengesteld : voorzitter, Mr Jos. Demeester; ondervoorzitter, Mr F. Duchêne; secretaris, Mr A. Dua; penningmeester, Mr O. Cammaert; bestuursleden, Mrs A. De Cordier, De Rycke, W. Delva.

VLAAMSE CONFERENTIE DER BALIE VAN ANTWERPEN

In het Rechtskundig Weekblad van 19 Juni l.l. verscheen van de hand van onze confrater Mr Colson een verslag over het bezoek dat gebracht werd door de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen aan de School voor Wederopvoeding in het Klein Kasteel te Brussel.

De verslaggever heeft desaangaande vanwege de heer Raadsheer Hanssens een schrijven ontvangen, dat ons te laat werd medegedeeld om nog te kunnen worden opgenomen in het laatste nummer van de vorige jaargang en dat wij volgaarne hieronder publiceren.

« Heer Advocaat,

» Ik heb hier onder ogen uw relaas over het bezoek van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen aan de School van Wederopvoeding in het Klein-Kasteeltje te Brussel, welk het Rechtskundig Weekblad in zijn nummer van 19 Juni 1949 deed verschijnen.

» Het heeft mij verheugd er de bevestiging in te lezen der gunstige beoordeling, door uw confraters en uzelf geuit, nopens de inrichting van dit centrum en de principen die er toe geleid hebben.

» Laat mij nochtans toe mijn spijt uit te drukken : er het antwoord niet in gevonden te hebben, dat ik gemeend heb te moeten geven aan Meester Wittemans, wanneer deze zijn lovende toespraak eindigde met het werk van de D.W.R.V. te beschouwen als een stap naar de amnestie.

» Ik ben steeds van mening geweest dat — enerzijds de amnestie een vergissing zou zijn met noodlottige gevolgen voor het land, zoals zij het geweest is na de eerste wereldoorlog, daar zij op zichzelf de verloochening van de Gerechtigheid en haar definitieve ontkenning zou zijn — en anderzijds dat het werk van wederopvoeding en reclassering der veroordeelden, hetwelk moet gepaard gaan met de noodzakelijkheid de straffen, door de uitvoerende macht, zoveel mogelijk in overeenstemming te doen brengen, het onontbeerlijk element is van de repressie en het zekerste middel om te voorkomen dat deze laatste een toestand zou scheppen zo ondraaglijk en zo moeilijk op te lossen, dat ze uiteindelijk zou moeten vervangen worden door amnestie.

» Ik geloof duidelijk genoeg geweest te zijn op dit punt, opdat u en uw confraters het u zoudt herinneren.

» Maar het schijnt mij volstrekt noodzakelijk hieromtrent alle misverstand te vermijden en dat niemand — zelfs onder de lezers van het Rechtskundig Weekblad — zich zou vergissen nopens het werkelijk doel van het werk, dat mijn medewerkers en ikzelf, gewezen Weerstanders, steeds nagestreefd hebben. Ik verzoek u dus, in het eerstvolgende nummer van het Rechtskundig Weekblad, een korte nota te willen publiceren, opdat uw verslag, zoals het moet, de juiste en volledige weergave van de werkelijkheid zou zijn.

» Ik dank u bij voorbaat, Heer Advocaat, en bied u de verzekering mijner gevoelens van hogachting.

W. HANSSENS,
Raadsheer, bij het Hof van Beroep,
Burgerlijk Magistraat bij het Krijgshof,
Gelast met het bestuur van de D.W.R.V.

NECROLOGIE

Mr A. VAN DER CRUYSSSEN

De Balie van Antwerpen betreurt het heengaan van Mr A. Van der Cruyssen, die tot tweemaal toe haar Stafhouder geweest is en die tijdens het verlof onverwacht aan de eerbiedige sympathie van zijn confraters werd ontrukkt.

Wij laten hieronder de rede volgen die bij de teraardebestelling werd uitgesproken door de heer Stafhouder Boelens in naam der Balie van Antwerpen.

* * *

De Balie van Antwerpen is zwaar getroffen en diep is onze smart.

Heer Stafhouder A. Van der Cruyssen scheen ons allen te genieten van een bovennatuurlijke levenskracht, zodat hij, nog in de laatste tijden, ons de vaste hoop gaf dat wij het geluk zouden genieten hem nog lange jaren te bewaren.

Maar de slag is hard geweest toen, een jaar geleden, hij afscheid moest nemen van zijn dierbare echtgenote en wij vermoedden dat de wonde te diep was en dat de dood op geniepige wijze zijn werk zou verrichten in dit gescheurd hart.

Heer Stafhouder A. Van der Cruyssen werd op de tabel der Orde ingeschreven in 1891. Hij deed zijn stage bij de heer Germ. Spée, met wie hij samen werkte. Aan deze school specialiseerde hij zich in het koop handelsrecht en vooral in het scheepvaartrecht.

Zijn confraters verkozen hem verschillende malen tot lid van de Raad der Orde en in de jaren 1927 en 1928 werd hij als Stafhouder der Balie benoemd.

Begaafd met een scherpe zin der werkelijkheden, met een omvangrijke juridische kennis, was de heer Stafhouder A. Van der Cruyssen ook een groot mensenkenner en psycholoog. Nooit heeft hij iets aan dubbelzinnigheid of onrechtvaardigheid willen toegeven en zijn bewonderenswaardige oprechtheid, zijn eerbied voor het recht der verdediging, lieten hem toe met sterke hand, doch met voorzichtigheid en gematigdheid, zijn taak te volbrengen.

Talrijke confraters deden beroep op deze hoge gaven en benoemden hem als scheidsrechter in de belangrijkste en moeilijkste geschillen over zeevaartverzekeringsrecht. De beslissingen waaraan de heer Stafhouder A. Van der Cruyssen medewerkte, blijven in onze jurisprudentie der haven als merkwaardige en kostbare documenten bestaan.

Na de tweede wereldoorlog, waarvan de verderfelijke uitwerksels geen enkele onzer traditionele instellingen gespaard lieten, hebben wij beroep gedaan op de heer Stafhouder A. Van der Cruyssen, die met zijn alomgekende bereidwilligheid niet aarzelde, voor een tweede maal, spijs zijn hoge ouderdom, in uiterst moeilijke omstandigheden, het Stafhouderschap onzer Balie tot in 1946 waar te nemen. Nooit te voren was er voor een Stafhouder zwaardere taak weggelegd.

Onze dankbaarheid is groot en met dit laatste vaarwel gedenken wij U eerbiedig, diep betreunde Confrater.

Onze bezielde gevoelens van deelneming gaan tot uw dierbare kinderen: heer Rechter Jean Van der Cruyssen en mevrouw Van der Cruyssen, alsook tot mijnheer en mevrouw Louis De Coster en tot al uw familieleden.

U ruste zacht! In het patrimonium van eer van onze Orde bewaren wij voortaan uw kostbare nagedachtenis als een symbool der deugden van de advocaat.

Vaarwel!

* * *

Het Rechtskundig Weekblad biedt aan de nabestaanden van de betreunde overledene en in de eerste plaats aan zijn zoon Rechter J. Van der Cruyssen, de uitdrukking aan zijner diepgevoelde deelneming.

Mr ADOLON POLLET

Mr Adolon Pollet was een van de beminnelijke oude confraters der Balie van Antwerpen, die sedert jaren niet meer actief in de praktijk stond, maar zich toch innig aan de Balie verknocht bleef gevoelen en wiens verschijning op de plechtigheden van onze Orde steeds door zijn confraters met hartelijke sympathie werd begroet. Hij is ons onverwacht ontvallen en de Balie treurt om zijn verscheiden.

Aan zijn beide zonen Mrs Jean en Paul Pollet, die beide een vooraanstaande plaats innemen in de Balie van Antwerpen, biedt het Rechtskundig Weekblad de betuiging aan zijner oprechte deelneming.

Mr ADOLF STELLFELD

Na een uiterst actief leven aan de Balie van Antwerpen was Mr Adolf Stellfeld zopas vóór het gerechtelijk verlof benoemd geworden tot Vrederechter te Antwerpen.

De strijd lustigheid die hij aan de dag legde bij de behandeling zijner zaken, was gedempt door hartelijke vriendelijkheid tegenover zijn confraters en het spijt dat deze laatsten ondervonden wanneer Mr Stellfeld de Balie verliet, vond enkel zijn tegengewicht in de overtuiging dat zij de verzekering hadden in hem een klaarziend en voortreffelijk rechter te zullen vinden.

Hij heeft helaas zijn grote gaven niet in de uitoefening van zijn ambt van magistraat kunnen laten blijken want, kort na zijn benoeming, heeft een hartkwaal, waaraan hij sinds enkele tijd leed, hem neergeveld en hem onttrokken aan de sympathie en de waardering van de juridische wereld te Antwerpen.

Het Rechtskundig Weekblad biedt aan zijn nabestaanden en aan zijn broeder, de heer onder-voorzitter Stellfeld der Antwerpse Rechtbank, de betuiging aan zijner diepgevoelde deelneming in hun rouw.

JOSEPH VAN GINDERACHTER

Op 17 Augustus jl. is te Waarschoot op zes en zeventigjarige leeftijd de heer Joseph van Ginderachter, oud-voorzitter van de Rechtbank te Dendermonde, overleden.

Zijn geschriften — o.a. Du cas fortuit et notamment des principes qui sous l'empire de la Convention de La Haye régissent les recours à raison des dommages causés par la guerre ainsi qu'il du droit nouveau à indemnité créée par les A. L. de 1918; Sanctions pénales du trafic avec l'ennemi en pays occupé; De la nature du fonds de commerce et des conséquences qui en découlent sous l'empire des principes généraux et des lois spéciales — alsmede de talrijke vonnissen, die van zijn hand werden gepubliceerd, getuigen van zijn oorspronkelijke geest en zijn juridische kennis.

Hij was ook een hoogstaand man. Wie met hem in aanraking kwam onderging onvermijdelijk de charme van zijn sterke persoonlijkheid en van zijn onafhankelijk karakter.

Zijn scherp ontwikkeld gevoel voor wettelijkheid en gerechtigheid deed hem na de bevrijding teruggrijpen naar de wapens van de advocaat en het was een zeldzaam en verheffend schouwspel voor onze Krijsgerechten deze in de dienst van het gerecht en het recht vergrijsde man te horen pleiten voor menselijke en juridische oprechtheid en rechtvaardigheid.

De herinnering aan deze strijder voor het recht zal blijven voortleven.

MEDEDELINGEN

DE XXIe CONFERENTIE VAN HET COMITÉ MARITIME INTERNATIONAL TE AMSTERDAM

Van 19 tot en met 24 September a.s. zal te Amsterdam de XXIe Conferentie van het Comité Maritime International worden gehouden.

De werkzaamheden van deze conferentie zullen in hoofdzaak gewijd worden aan: de toetreding van staten tot de Internationale Conventies van Brussel, de herziening van de regels van York en Antwerpen 1924, het onderzoek van de «goudclausules» in de internationale conventies betreffende de beperkte aansprakelijkheid van de eigenaars van zeeschepen en betreffende de connossementen, de studie van een project betreffende een voor gecombineerd vervoer eenvormig document, herziening van een ontwerp van conventie terzake van bewarend beslag op zeeschepen, onderzoek van een ontwerp betreffende de oprichting van een internationaal gerechtshof voor de zee- en luchtvaart.

Over het verloop en de resoluties dezer conferentie zullen wij in een der volgende nummers verslag uitbrengen.

Dr J. P. FOCKEMA ANDREÆ †

Op 27 Juli jl. overleed te Utrecht de ook in ons land gunstig bekende jurist Dr. J. P. Fockema Andreæ.

Hij was de zoon van de verdienstelijke Leidse hoogleraar in het oud-Vaderlands recht, S. J. Fockema Andreæ. Ofschoon voorbestemd voor het professoraat koos hij de administratieve loopbaan en was van 1914

tot 1933 burgemeester van Utrecht en van 1933 tot 1937 Commissaris der Koningin in Groningen.

Van zijn hand verschenen o.a.: Tien jaren rechtspraak van de Hoge Raad (proefschrift); Moderne Praetuur; Ieder wordt geacht de wet te kennen; De visie van grote wetgevers. In zijn laatst verschenen werk: «An important chapter from the history of legal interpretation» behandelde hij de rechtspraak van het Permanente Hof van Justitie.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad. — 10 September 1949, afl. 30.

Prof. Mr H. F. W. D. Fischer, Zakelijke en absolute rechten. — Mr A. Bockwinkel, Straffeloze uitvoering als bestanddeel van doen plegen. — Mr J. Peters, Prijsvormingsbesluit 1941 en minimumprijzen. — Mr J. F. M. J. Jansen, Minimumprijzen.

Weekblad voor privaatrecht, notaris-amt en registratie. — 10 September 1949, nr. 4103.

Dr T. M. Leiser, Waarom moet bij dubbel huwelijk te goeder trouw het latere praevaleren? — Prof. Dr P. J. A. Adriani, De lijfrente als betaalmiddel. — Boekbespreking, Mr H. Mulderije, Leidraad bij de beoefening van het Nederlandse Handelsrecht, door Prof. Mr W. L. P. A. Molengraaff. — Mr K. N. Korteweg, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Zakenrecht. — Mr E. Von Saher, Rechtspraak in de Verenigde Staten, Meer vonnissen over Nederlandse nalatenschappen in New-York.

Algemeen fiscaal tijdschrift. — nr. 1 September 1949.

Ons doel. — Hoe het maximum voordelen uit ons tijdschrift gehaald? — Inkomstenbelastingen. — Taxes met inkomstenbelastingen gelijkgesteld. — Indirecte staatsbelastingen. — Provinciale en gemeentelijke belastingen. — Overeenkomsten met het buitenland. — Congolese en buitenlandse belastingen. — Varia.

Le mouvement communal. — Nr. 202.

Contributions à la conférence de l'union internationale des villes. — Pratique Administrative. — Urbanisme et habitation. — l'Actualité communale. — Législation, doctrine, jurisprudence.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"